

1974 — En oversigt

Af Carl Trock

Der jamres over kirkens kår. Det er ikke nyt, viser ældre prædikensamlinger. Modløs tale smitter og knuger, den bør vi undgå, skrev biskop Thyge V. Kragh. Fra besøg i menighederne mindedes han godt arbejde i sognene og tegn på at folkekirken bliver brugt, og det lyste op i alt det bedrøvelige der siges (Haderslev stiftsbog 105).

Det *skal* frem. Tror Du på Gud, spurgtes en lille pige på gaden af TVs Kirkeligt Magasin. »Ikke så meget», svarede hun, og Anders Bodelsen bemærkede: »Hun var en rigtig moderne dansker. Man skal vise Gud den respekt der bunder i, at man trods alt ikke kan være helt sikker på, at han ikke eksisterer» (Pol 23/1). Berlingske Tidende satte sig for at belyse ungdommens stilling til kirken og kom frem til, at den kunne det store flertal undvære (1). Som barn lærte jeg helt naturligt og uden pres at gå i kirke, sagde en 50-årig præst, sine egne børn havde han ikke lært det, måske fordi de ikke som han fornemmede, at det der sker i gudstjenesten er dagligt brød (Jens Svendsen KD 12/11). De voksne da? Landbrugsrådets nye præsident, Arne Pilegaard Larsen blev spurgt, om han havde sin barnetro fra Høve frimenighed i behold? Min kone er i menighedsrådet svarede han, og »det er nu hende, der varetager interesserne på det område. Meget ændrer sig

Ved henvisninger bruges følgende forkortelser: BeT Berlingske Tidende; DKt Dansk Kirketidende; DMBI Dansk Missionsblad; Fla Flensborg Avis; Ft Folketingstidende, evt. med datoangivelse; Hskbl Højskolebladet; IMT Indre Missions Tidende; Inf Information; Jy-Po Jyllands Posten; KD Kristeligt Dagblad; KiInf Kirkelig Information; KordBl Kordegnenes Blad; MrBl Menighedsrådenes Blad; Re-f Re-formatio; Relgl Religionslæreren; RoSt Roskilde Stiftsblad; Sjt Sjællands Tidende; VeT Vendsyssel Tidende; WA Weekendavisen; AAST Aarhus Stiftstidende. Årstal tilføjes kun, hvor det ikke er 1974. — Årstal alene henviser til tidl. årsoversigter og går på *udgivelsesåret*. 1. BeT 24/3, som iøvrigt omdannede sin beskårne kirkeside til »kirkelig debat», mens AAST helt strøg en sådan rubrik (1974 200). — Jfr. statsminister Poul Hartling: »Der er ingen tvivl om, at den danske kirke er blevet folk mere fremmed, ikke mindst for den yngre generation, end for bare 20-30 år siden», noget som han i højere grad gav »kirken» skylden for, Pol 3/3.

for en, selv om det alligevel altid ligger bagved», omend de religiøses forfærdelige intolerance virker skræmmende (KD 31/3).

Alligevel mener flere præster at spore større åbenhed og lydhørhed i konfirmandstuen (2), og den ellers ikke optimistiske domprovst Jørgen Bøgh vovede at skrive: »Jeg tror, at kristendommen vil blive folkelig igen», for en ganske jordnær forkyndelse af næstekærlighedens evangelium som betingelse for at overleve er på vej (»Samvirke» nr. 22). At tiden er religiøs vidste også generaldirektør Hans Sølvhøj, men fører det til folkekirken, som mest ligger i dvale, eller til marxistiske gendøbere og stjerne-tydere og gurutilbedere, spurgte han (3).

Det kunne se ud, som er der flest satan-dyrkere eller guru-tilhængere. Samme dagblad kunne kalde det »massemedieflip» og »skvulp i den yderste vandkant» og opgive fra guruens egne folk, at 400 danske unge hos den 16-årige havde fundet fred og frihed, og så skrive at guruen havde succes hos de unge, som fandt kirken stiv, fremmedartet og afmystificeret (4). Mange kirkefolk prøvede at forstå og skildre den såkaldte nyreligiositet (5). Aagaard organiserede, skabte et Dialogcenter i Århus og gav vel stødet til noget lignende i København. De tusindvis af unge, der præges af hinduisme skal her hjælpes, og den nyreligiøse bevægelse skildres og behandles. Det blev foreløbig til en afsløring af Hindu-klosteret i Gylling, hvis guru ikke kunne forene liv og lære (6).

En af de unge spurgte: »Hvorfor kom De ikke frem, dengang samfundets unge skreg efter åndelig ledelse?» (BeT 13/10). Vi var

2. Jfr. KFUM og Ks tidl. formand, pastor Tøttrup: Det var overraskende hos unge at møde ny spørgen og helt andre muligheder for forkyndelsen, omend der nok mere stilles religiøse end kristelige spørgsmål (DMBl nr. 6).

3. e. KD 6/11 tilsvarende Aalbæk Jensen i »Mennesker og menighed» 42.

4. Pol 29/5, 3/7, 31/10 med oplysning om de 400 fra Ole Grünbaum, guruens hjemlige hovedtalsmand, som dog siden, under det allerstørste røre, kun nåede frem til tallet »ca. 250» (FlA 18/7). Der er 700 satandyrkere, siger de selv (Pol 31/10). Som andre kirkesamfund gør det, må også bisperne tage stilling til exorcisme, hed det snart (Ole Skjerbæk Madsen KD 7/8). Ængstelige folk vil have nye midler, eller hente de gamle frem, skønt vi har alt hvad der er brug for mod djævelen i sognekirken og dens gudstjeneste, svarede biskop Kragh (KD 10/8).

5. T. eks. PrfBl 2 og Kaj Mogensens »Gurutro og Jesusrevolution», DMS' »Kampen om Jesus», KFUM og K-spejdernes »brændpunkt» e. KD 20/9, Relgl 119, RoSt 131, 151, 183, Mænd og Mission 153.

6. KD 17/1, 4/9, BeT 2/9f, 6/10, 13/10.

bange for at komme med et kristent svar, mente pastor Johs. Magelund, der søgte kontakt med de unge (BeT 27/10). Hvor unge er hjulpet til tro, er det sket ved kredse med meget direkte og gammeldags forkyndelse, gjordes det op (7), mens Ebbe Kløvedal Reich bebrejdede folkekirken, at den ikke imødekommer folks legitime behov for mystiske oplevelser (KD 11/7). Helligånden er vor fornyelsesmulighed mente en kreds og omdannede »Tidsskrift for Gudstjenestefornyelse» til »Tidsskrift for kirkelig Fornyelse», centreret om den universelle kirkes forpligtelse til at forstå, hvad Gud under Åndens vejledning kalder til (KD 13/7, PrfBl 83 og 1975 93).

»Måske er inden længe de sidste rester af den kristeligt-vesterske kultur slidt af», skrev Lindhardt (»Halvfjerdsernes folkelighed» 33 og KD 9/1). Om 25 år er statskirken ophørt med at indoktrinere en bestemt religion og enhver religiøs aktivitet kan udfolde sig her, spåede professor Johs. Sløk og tilføjede: Man vil endda være stolt deraf, hævde berettigelsen og glæde sig over, at folkekirken er folkets kirke (WA 3/1 75). Også Johs. Aagaard så frem og høstede enorm presseomtale ved atter at spå folkekirken død, om 30 år. Det tydede såvel kirkestatistik som alle mulige religiøse retningers vækst på (8).

Nu måtte Jørgen Thorgaard – som mange andre (9) – sige fra. Han var da klar over, at det var et alvorligt problem at folkekir-

7. DMBI nr. 6, rapport om Jesusbevægelsen PrfBl 1975 125 og Johs. Aagaard i »Kristenhedens kirkesamfund» 1974-udgave 203.

8. Aagaard sagde det flere gange i årets løb, men andet, også hans ØK-aktion, fangede da interessen. Sommertiden gav stor omtale, t. eks. Pol 10/7, FLA 15/7; Ekstra Bladet som BT fandt også, at grundlaget for folkekirken, en samlet tro, var væk (e. KD 16/7f), mens andre blade undrede sig (t. eks. ledere KD 12/7, BeT 14/7, Sjt 10/8) og Information skrev 15/7: Endnu er folkekirken en naturlig del af vort samfund, men ændringer kan blive nødvendige, når kirken gradvist mister karakter af egentlig folkekirke, i hvert fald i store dele af landet.

9. Bl.a. RoSt 138, Niels Højlund 14/7; folkekirken er ikke svækket, tværtimod, vanedåbens tid er forbi og alligevel ønsker langt de fleste deres børn døbt (Erik Norman Svendsen KD 15/7); Helge Rasmussen KD 16/12 og Palle Dinesen KD 3/11. Redaktør Fl. Behrendt vurderede: Grunden til de manges fortsatte medlemsskab er næppe ugidelighed, snarere et udtryk for en livsholdning, omend passiv. Men det er måske rigtigt, at folkekirken ikke består uden ihærdig indsats, WA 10/4.

ken kun i mindre omfang tilfredsstillede de unges behov og at det »kan meget hurtigt blive folkekirkens død» (BeT 31/3). Men spøgelseset nyreligiositeten var skabt af Aagaard og massemedierne, der var mere optagne af et par københavnske skoledrenge end hundredtusinder kirkegængere og radiolyttere. De tal vidner dog om, at folkekirken er en af de »mest stabile og publikumstiltrækkende institutioner» i landet, alle misforholdene i dens struktur tiltrods. Vækkelse i Indre Mission – som 60'ernes store ungdomsvækkelse på Skjernegnen – kunne man ikke få øje på. Aagaard forvansker billedet for at få folkekirken afskaffet og selv komme til, støt arbejder han sig frem som »en kategorisk og yderst målbevidst kirkefører» (10). Nyreligiositeten er hundred gange større end Thorgaard regner med, svarede Aagaard i færd med at demaskere den (11).

Sidst i 1974 forelå hele 3 års kirkestatistik fra hovedstadsområdet. Antallet af udtrædelser er ikke i konstant vækst, men det løber op, så 7,9% af de skattepligtige i Københavns Kommune ikke betalte kirkeskat i 1973, mod 6,9% året før. Tallet stiger i hele landet, hvor 4,8% ikke betalte kirkeskat i 1972, mod 4,4% i

10. WA 9/8 jfr. samme: Det er fantastisk at tale om danskernes ukirkelighed. Dansk kirkelivs væsentligste udtryksform registrerer langt større opslutning end noget andet, BeT 14/4.

11. WA 23/8 jfr. redaktør Behrendt: Jeg synes bestemt, man skal tage guruens tilhængere – også de danske – alvorligt, om ikke ham selv. At »der er sket noget med ungdommen de sidste år, er tydeligt. Og det hurtigere, end den ene ungdom afløser den anden», WA 5/7. Forretningsverdenen vurderede, og om en af årets mange bøger skrev professor N. H. Søb: Den slags oversættes og finder et forlag! Er vi virkelig så forvirrede? KD 13/2 75. – Nu skrev Peter Stockholm: Når selv en etableret teolog som Aagaard opdager det, så er det allerede sket. »Løbet er kørt, Folkekirken er afskrevet». Grunden var forkyndelseskrisen, at kirken i sin rigdom stillede for få spørgsmål til sig selv, og ved dygtigt gennemført skelnen mellem de 2 regimenter placerede Guds love i et reservat (KD 16/9). Heroverfor måtte provst Sv. Aa. Nielsen tale om glæden ved at tjene i folkekirken; er der forkyndelseskrisen, har den ikke skylden, og det var urigtigt, at nyreligiositeten har taget folkekirkens plads, trods megen agitation og indstillingen i TV (KD 21/9). Præsternes tryghed og velvære får folkekirken til at køre videre, skønt åndelig død; de har magten og kæmper stærkest for folkekirken og deres massive propaganda har hindret, at flertallet ønsker en ophævelse, svarede Stockholm (KD 23/9). Den er ikke død, men det er »selvfølgelighedens ydre forudsætninger, som gennem den sidste menneskealder er blevet rokket» skrev KD, leder 21/9.

1971 og 3,7% i 1970. Der sker forholdsvis færre navngivelser end hyppigt kolporteret af kirkefolk (1974 200) viste en rigtig beregningsmåde. Men vækst er der, så 21,7% af børnene i området ikke blev døbt i 1973 mod 18,6% i 1972 og 15,5% i 1971 (12).

Andet end statistik og nyreligiøsitet fik fremtrædende folk i Indre Mission til at spå folkekirkenes død. Nør-sagen og det at der i det hele regeres imod Guds bud i Danmark fik en overgang næstformanden, pastor Verner Andersen til omtrent at ønske det (BeT 28/7). Folkekirken var dog endnu en kamp værd, skrev han senere på året (IMs almanak 62).

Tvivl om TVs holdning til kristendom (1974 200) blev erstattet af stærk kritik, især af ungdomsafdelingens eneste kristne indslag i påskeugen, »Ham Jesus». Det tolkede Kristeligt Dagblad og også en overgang radiomedarbejderen pastor Mogens Hansen som udtryk for en bevidst holdning. Det var et uheld sagde alle ansvarlige og lovede at råde bod derpå (13). Formanden for Kristelig Lytter- og Fjernseerforening, pastor Sv. Aa. Olsen havde nok ros til radioen for dens kirkelige betjening. Men han som

12. Endnu for 1971 og 1972 (Undersøgelser nr. 4 fra Københavns statistiske Kontor) sættes antallet af navngivelser i forhold til antallet af barnedåb, foretaget i området. For 1973 (Orientering fra Kbh.s stat. Kontor nr. 50 af 19/12) nævnes, at der hidtil er set væk fra dåbshandlinger foretaget udenfor området (ca. 4000), hvorved der er sket en fortegnings. Antallet af navngivelser i 1972 var ikke de opgivne 22,9%, men reelt 18,6% (jfr. KD 15/7, 11/9ff, Pol 5/9, KordBl 149). I området trådte 4035 ud af folkekirken i 1973, 3808 i 1972 og 4447 i 1971 (jfr. her 1973 267). Efter års pause opgøres atter antallet af gen- eller nyoptagelser i folkekirken, det var i 1972 87 + 159 og i 1973 95 + 151. Om konfirmationer jfr. her 1973 201. Hvad angår begravelser uden kirkelig medvirken er væksten mindre, under 7% i 1957 var i 1973 blevet til godt 9%. — En overgang var lystbåde udset til nyt skatteobjekt, sejerfolket har medes og truede: Så melder vi os ud af folkekirken, Pol 19/11.

13. KD 10/4, 13/4ff. Mogens Hansen fulgte kritikken op: B og U bruger ikke vore forslag, men øver meningscensur og fremmer egne synspunkter. Julen 1973 var »siger og skriver to julesamler det kristelige islæt, B og U mente tiltrækkeligt». Undskyldninger givet fortsatte MH: Jeg er træt af at dække udadtil, uden at blive spurgt i huset, jfr. BeT 8/5. Danmarks Radio skal ikke evangelisere, men i kraft af sit monopol være neutral, også i religiøs henseende, skrev Thorgaard (BeT 14/4). Kirken har en solid plads i radioen, fordi det danske folk stædigt holder fast ved den, men kirken bør sætte kyndige folk til at overveje mulighederne her. »Men snart», skrev en anden radio-mand, Ole Andreasson (KD 7/10).

årsmødet udtalte ønsket om, at børne- og ungdomsafdelingen ikke fortsat helt svigter kristent oplysningsarbejde (KD 5/10ff).

Andre mente, at folkebibliotekerne bevidst undlader at indkøbe kristen litteratur (Adrian Johansen KD i okt., IMT 1138 idé-politik okt.). Sker der en sådan diskrimination? det måtte Johan Nielsen (S) have svar på i Folketinget. Ministeren anså objektiviteten for sikret, det var Lembourn ikke sikker på (Ft 20/11 1815).

Cirkulæret mod indoktrinering på børneinstitutioner (jfr. her 1974 198) lader stadig vente på sig. Der er intet forbud mod at tale om kristendom i menighedernes institutioner. »Måske får vi kniven på struben», men så skal der kæmpes til det sidste, sagde den nye formand, pastor C. E. Wisbom (14).

Folkekirkens medlemmer forstår ikke dens indhold, mente direktør Steen Danø, der ville decimere den (e. KD 19/8). »En generation af forældre er blevet ladet i stikken» før folkekirken så udfordringerne og begyndte at overveje sit pædagogiske ansvar, det kunne i hvert fald udledes af dåbstallene (KD leder 12/7). »Der hersker en *rystende uvidenhed* i det danske folk om den kristne lære» og der »indtages i *stigende omfang* en intolerant attitude til vor nationale kirkeinstitution», fandt Knud Frederiksen (MrBl 245).

1. Folkekirkens situation – belyst af 2 affærer

1974 gjorde et par præster endnu mere kendte. Den ene var *Erik Bock* (jfr. her 1974 220 og 221). Han blev suspenderet og fik 2 retssager på halsen, for overtrædelse både af kirkelov og samfundsorden. Kirkeminister Kr. Damsgaard tøvede længe med afgørelsen men endte med at meddele at Bock kunne genoptage sin gerning under forudsætninger, som han accepterede, at han ved brug af kirken respekterer de givne vilkår, herunder varetager sit ansvar for sømmelig brug, og at han i det hele undlader optræden, der er uforenelig med hans stilling.

Til Bocks visioner om en folkets kirke hørte, at kirken burde stå åben for enhver, der har et sandt budskab at bringe, alle

14. Som den første kommune blev Nordborg betænkelig ved at KFUMs fritidshjem og ungdomsklub ville arbejde »på den danske Folkekirkes Grund», en sag som ligger uafsluttet i Socialstyrelsen, »Menighedernes Dag-institutioner» nr. 4.

sognets beboere er jo medejere af kirken og skal kunne få ordet fra prædikestolen. 2 bisper mente noget andet. K. C. Holm udtalte betænkelighed ved at gøre kirken til instrument for enhver livsanskuelse. Det gælder dens liv eller død, om kirken skal forkynde eller blive en diskussionsklub (KD 11/1). Og i retssalen, forhørt under Bock-sagen sagde Westergaard Madsen, at uanset gode visioner kan hvem som helst med noget på hjerte ikke propagandere i kirken, så lukkes der også op f. eks. for satanister (15).

Frank V. Nør var den anden kendte præst (jfr. her 1974 201), hans sag blev mere kortvarig, men langt mere intens, næsten alle kirkelige kredse engagerede sig, og der blev sat skel flere steder.

Biskop Erik Jensen, med bispemødet bag sig, drøftede i flere omgange tingene med Nør og Hirtshals menighedsråd, og alle orienterede snart offentligheden om, at forståelse var umulig. Et

15. Ved kommunevalget holdt Bock uden videre opstillingsmøde for Børnemagt i menighedshuset, med påfølgende overnatning af »husvilde børn» i selve kirken. Det fik menighedsrådets flertal til at fordre indskriden, hidtil havde det talt om Bocks naivitet og om, at han lod sig bruge af andre, nu taltes der om en syg, ulykkelig mand (BeT 1/1, 6/1, 10/2 jfr. KD 19/6). Bock fik valget mellem suspension eller sygeorlov, og tog mod »orlov», en tænkepause, for han indså at der var sket en del forfejlet og uden nørrebroernes opbakning (dagspressen fra 9/2, især KD 13/2). Syg kaldte ministeren offentligt Bock, da han blev kritiseret for handlekraft her og langmodighed andetsteds (Pol 13/2, Inf leder 12/2). Sådan forhåndsstempling er uhørt, sagde præsteforeningen (KD 12/2, Pol leder 12/2). Ellers måtte Bocks venner efterlyses (Ekstra Bladet 15/2), Suzanne Brøgger meldte sig (Pol 16/2). Det blev dels til politisag, hvor Bock dømtes for forstyrrelse af offentlig myndighed ved indtrængen på en skole, men straf bortfaldt (Pol 26/4), og dels til tjenestemandsförhör for åbne døre, for Bock ville have sandheden frem, det varede til sidst i september (KD 26/3ff, 3/4, 28/6, 15/8, 25/9, 17/12). Til Bocks planer hørte vist, at guruen og Ole Grünbaum skulle tale i kirken, det er både i kirken som udenfor svært at drage skel mellem profant og helligt, sagde han (BeT 6/1, KD 10/9, 12/9, 3/10). Forfærdet sagde sognepræsten fra, og som formand for Kirkeligt Forbund prøvede Jørgen Larsen at etablere fælles indsats mod Bocks forbliven i folkekirken (KD 26/9, 17/1 75). Spredt støtte fandt Bock (Poul Erik Søe Pol 12/5, KD 3/10 contra Pol 2/3 og KD 30/11). Omtrent samtidig med Damsgaards afgørelse (KD 17/12ff) bebudede Westergaard Madsen sin afgang. Det er på grund af Bock-sagen meddelte Aktuelt (19/12), hvad der blev dementeret bestemt (KD 20/12). Mens Jørgen Larsen søgte bort fra Helligkors kirke bebrejdede den »egentlige menighed» ministeren hans tålsumhed (KD 30/12, 16/1 og 24/1 75).

halvt hundrede præster tilsagde efterhånden Nør støtte; uvist er det, om de var indforstået med Nørs praksis, de stod i hvert fald sammen om protester mod en biskop, som truede en præst med afsked, når han tog sin gerning alvorligt, men intet foretog sig imod vranglærere – som rejste problemer i menigheden, hvor der ellers var ro – og som foreskrev, at præster ubetinget er pligtige at døbe for folkekirkens medlemmer. Dåb og oplæring må ikke skilles, og det gør man om Nør afskediges. Men tjenestemandsbestemmelser og staten skal ikke påtvinge kirken en ny dåbspraksis, og folkekirken skal ikke opretholdes »på trods af evangeliet», sagde de. Vi mødes med »stenhård sikkerhed. Alt er godt som det er», men er der mening i forholdene, spurgte en ung præst på det hold, som erkendte at det egentlige for ham var opgør med »vanekristendommen», uden at han dog ville have alle ikke-kirkegængere ud af folkekirken (Helge Pahuus KD 3/4).

Fra flere sider lød undren over det problem, de kendte til et andet, nemlig forældre der forholdt børnene dåben (Tjalve, Kirkeligt Centrums formand, KD 7/1, Johs. W. Jacobsen KD 12/1, Jørgen Larsen KD 26/9).

I 7 måneder stod Nør fast på sit. Erik Jensen anså de betingelser, som han mente Nør stillede, for uforenelige med Guds uforbeholdne og betingelsesløse frelse, og han fandt at måtte hævde evangelisk forståelse og folkekirkens dåbspraksis. Den stigende uro i sognet krævede en afklaring, på hvilken måde overlod biskoppen til ministeriets afgørelse (16). Afgørelse dér bød flere

16. Nør stod urokkelig (KD 18/1, 22/2, 23/4, DKt 113) og Erik Jensen kunne lige så lidt fragå, at Nørs praksis var »uforenelig med folkekirkens». Når det ikke da fik ham til at »indstille pastor Nør til afsked» skyldtes det, at flere erfarne præster mente som Nør uden dog at oplyse, hvilke praktiske konsekvenser de drog deraf, og at menighedsrådet stillede sig afventende. Han ville sørge for, at folkekirkens medlemmer kunne få deres børn døbt i deres kirke, evt. selv døbe. Yderligere skridt måtte overvejes alvorligt, om Nør fortsatte sin praksis, for tiden ville EJ ikke gøre sin indflydelse gældende m.h.t. konsekvenser. »Dette må afgøres af kirkeministeren» (KD 17/1). Nu ønskede rådets flertal en afgørelse (KD 22/1 jfr. 19/1, 31/1), og EJ indstillede da, at en uvildig instans undersøgte sagen. Hans troværdighed var draget i tvivl og Nørs daglige kontakt med Kirkens Ja og Nej havde udelukket de stilfærdige samtaler, han havde ønsket (KD 29/1). Damsgaard bad EJ om påny at tale med Nør (KD 30/1f), og 5/3 meddelte EJ, at det var nytteløst, mens forholdene i Hirtshals var blevet helt uholdbare (jfr. KD 30/4), han havde nævnt provsteretsundersøgelse som en mulighed, men var

end Nørs støtter imod, og som sagen trak ud og situationen tilspidsedes, kom betænkeligheder frem: Nu gælder det mere end Nør, nemlig folkekirken, skrev pastor Kaldau (KD 15/8 jfr. DKt 64). Afsked, og en ung præst berøvet brødet, er en uheldig løsning i en rummelig og frisindet kirke, sagde biskop Kvist (SjT 20/8), ja den ulykkeligste udvej, den skaber martyrer, skrev biskop Græsholt (KD 17/8).

»Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse» fik ikke støtte af provst Sv. Aa. Nielsen, som måtte skrive om folkekirken med glæde og holdt sig til kritik af, at staten skulle afgøre en sådan sag (KD 16/8, 21/9). Men fremtrædende missionsfolk var fra starten bag Nør, og IMs næstformand, Verner Andersen, kom til, men ikke formanden, Kr. Friis, trods megen udtalt forståelse for Nør. Et forsøg på at få IMs årsmøde til at støtte Nør glippede. Siden fulgte diskussioner i som udenfor bestyrelsen, som viste at IM havde forskellige dåbssyn.

Da havde Damsgaard bestemt sig til, at Nør kunne fortsætte, men hvis han opretholdt sin dåbspraksis og der kom nye grundede klager, ville det få konsekvenser. Det gav en forbavsende ro, omend nogle kommentarer: Nørs forsvarer og andre udledte deraf, så er præsterne altså dåbsekspedienter (17). Den ubetingede

heller ikke imod, at sagen »behandles efter reglerne om disciplinær undersøgelse i tjenestemandslovens § 20-24» (KD 7/3). Efter samtaler med Nør bestemte Damsgaard sig for provsteretsundersøgelse (KD 8/3, 19/3, 26/4). Allerede da, som mens retten undersøgte, udtalte Damsgaard sig mod, at præster stiller betingelser (KD 8/3, MrBl 177); han kom til at forsvare retten til at sige sin mening, da han blev beskyldt for at påvirke vidnerne til at mene, at Nør stillede betingelser og krævede garantier, han var inhabil, sagdes der (KD 14/5, BeT 26/5; spørgsmål Ft 22/5 6919; diskussion om åbne døre i retten KD 20/6). Ved fremsendelse af provsterettens akter gentog EJ sin vurdering af Nørs praksis, og at sagen måtte løses. Der var ikke præstefrihed, det forudsatte en lovændring, som også måtte give menighederne mulighed for at komme af med en præst. Og når han var solidarisk med flertallet i menighedsrådet (jfr. KD 31/7), så kunne han ikke bede sig fritaget for tilsynet dér. Uden at rådgive om fremgangsmåder indstillede EJ, at den ulykkelige tilstand blev bragt til ophør (KD 8/8, Vestkysten 13/8, MrBl 223). – Stiftsfuldmægtig Asger Jørgensen afviste, at EJ havde truet med afsked: Biskoppen har gjort Nør »bekendt med», at fortsætter han »kunne det føre til, at han blev afskediget», men den konsekvens er ikke »biskoppens opfindelse, men tjenestemandslovens» (KD 2/3 jfr. 13/3).

17. Jfr. Ekstra Bladet: Nør er som en DSB-funktionær; selv om mange danske har et halvhjertet forhold til kirken, har de »den mani, at de gerne

dåbspligt er relativ, ellers er præsterne automater; andet kan ministeren ikke mene og har han heller ikke sagt, skrev Græsholt for at slutte: »Jeg regner kun med betinget (relativ, normal) ubetingethed i dette pligtspørgsmål» (18). På prædikestolen kan en præst sige hvad han vil ud fra sin samvittighed, han er ikke betalt for at sige bestemte ting, men han må underordne sig ritualerne, sagde biskop Holm; løftet om at modarbejde misbrug er ikke noget tomt, men der sker en fordrejning, hvis dåbens vilkår gøres til betingelser (10-13/9, DKt 463).

Derudover var der næsten ro, bortset fra en resolution fra 15 præster om, at også ved sakramenterne bør Gud adlydes mere end mennesker (19). Men sine steder, som i Kirkeligt Forbund og Menighedsfakultetet blev der noget at tale om.

Bisperne var i januar enige både om, at præster er »ubetinget forpligtet til ikke at stille betingelser», og at det også er præsters opgave at forkynde, hvad dåb er (KD 10/1). Da havde Roesen gentaget at dåbspligten er ubetinget (KD 5/1 jfr. her 1974 201), og Græsholt havde i sit stift mindet om, at hvor præster nægter dåb, kan andre end præster døbe (Lolland-Falsters Folketid. 2/1, 11/1 jfr. Sandbæk: Døb selv! Pol 7/1). Biskop Kvist vidste hvad sagen gjaldt, det første skridt mod en almindelig kirketugt der fører ud af folkekirken (RoSt 19). Johs. W. Jacobsen skrev at dåb og oplæring skal befales og mindede om de udøbtes ulykke (KD 12/1).

Da var protestadressen allerede igang. Ingen har et ubetinget krav på nådens hellige midler, hed det. Nør stillede ikke sine egne, men kirkens betingelser, og det drejer sig ikke om at bedømme forældres tro, eller at afvise et skrøbeligt og anfægtet svar, men at afvise hvor der sagdes et uprovokeret nej til den forældreforpligtelse, som dåben forudsætter. Det var

betaler 500-1000 kr. om året for at være medlem» og præster har ingen ret til at spille åndelige politibetjente (leder 14/8). Det blad havde ellers givet Nør sympatisk journalistisk behandling (17/12 73, 21/1) som også BT: Nør er ikke hykler, men tror og det burde han have lov til (leder 20/3).

18. KD 27/8, hvor Græsholt også skrev: Selv om jeg næppe selv vil nægte dåb, så vil jeg som biskop ikke skride ind overfor en præst, der af samvittighedsgrunde siger nej. Forud havde han skrevet, at det der kaldes dåbspligt betyder, at præster normalt skal døbe, omend der teoretisk kan tænkes undtagelsestilfælde. Sker det for ofte hos en bestemt præst, tyder det på angribelig embedsførelse (KD 17/8). Græsholt måtte også slå fast, at selv kunne han ikke trives i en kirke, hvor andre bestemte om hans børn kunne døbes. Der er et ansvar ved at døbe, men det skal siges, at det normalt påhviler forældrene (Lolland-Falsters stiftsbog 77).

19. KD 14/9, underskrevet af Nør og Ruben Jørgensen, men ikke af Henry Andersen og Hartvig Wagner, forstander for IMs nye bibelskole.

en Erik Jensen-sag om magtmisbrug, hvor Kristi givne forudsætninger skulle underordnes tjenestemandsmæssige krav (KD 9/1 f., 25/6). Med fra starten var pastor Ruben Jørgensen, medlem af IMs bestyrelse og Hartvig Wagner, senere kom Verner Andersen med.

Jørgen Glenthøj var hovedaktør (20), indlod sig i kirkepolitisk debat med Roesen (ingen lov, blot en tvivlsom tolkning), og understregede, at afskediges Nør, så fældes den kendelse, at »det ikke længere er nødvendigt til frelse, at lære alt det, som Jesus har befalet» (KD 3/1, 8/1). Han fortsatte: Vist er folkekirken rummelig og skal være det, sammen med de præster, der døber ubetinget og klart tilsidesætter Kristi indstiftelse, skal de også være der, som nøje holder sig dertil, og uden trusler (KD 7/2, 23/2, 19/3, 30/3, Re-f 24, MrBl 135, DKt 367, PrfBl 627). Han skærpede det: »Djævelens fristelse består i misbrug . . . At gå med til, at den nylig indpodede kvist rives ud umiddelbart efter indpodningen – det er misbrug» (Re-f 59f).

Sammen med professor Thulstrup (21) engagerede Regin Prenter sig stærkt: Er dåbspligten ubetinget, så er det højeste tid at få den væk.

20. Andre se KD 7/1, 21/1, 31/1, 7/2, 11/2, 15/3, 3/4, 11/5, Sjt 16/1, MrBl 135, DKt 86, 134, 148, pro-fide nr. 2, Re-f 24; Th. Kühl: Den sande kirke uddeler ikke nådens hellige midler ubetinget Re-f 60, samt Povl Exner: I sig selv at redde folkekirken er uden interesse, det drejer sig om Guds ære og folkets kirke. Er man angst for at den skal genfinde sin identitet? Re-f 71.

21. Thulstrup (jfr. her 1974 note 9) blev betragtet som en sagkyndig garant for Nør af både massemedierne og Nørs støtter. En ubetinget dåbspligt var uforenelig med kristen forståelse af dåben, skrev T (KD 18/1, 21/1). Erik Jensen og »ligesindede fæ» fik »til eftertanke og advarsel» at vide, at T. kategorisk ville nægte enhver bestået eksamen, som »ikke kan give en kristelig forsvarlig redegørelse for dåbens teori og . . . praksis» (KD 23/2, 2/3), samtidig udtrykte T. mistillid til de bispeeksaminer, der foregår i det dulgte (KD 6/3). Et udvidet studienævn fastslog da, at meningscensur fortsat er udelukket ved teol. eksamen (KD 20/3). Forinden havde T. kundgjort, at han udtrådte af folkekirken i protest mod bispers og ministeriets misbrug og illoyalitet mod pligtro præster (KD 16/3; Aktuelt 28/3 om råddenskab og opløsning i folkekirken). Det kom dog frem, at bag lå også årelange problemer i et københavnsk sogn. Her havde menighedsrådet ønsket afskedigelse af pastor M. M. Thulstrup. Biskoppen fandt grund til at fastslå, at sakramenterne ikke må bruges som midler i en personlig strid og gav fru T. en irrettesættelse, som hun nægtede at modtage (KD 18/3, 20/3 jfr. 22/3), for siden at søge afsked. Hun måtte så formane den kirke, der føler sig truet og derfor i kristendommens navn foretager den åndeligt set værste form for kristendomsforfølgelse (KD 15/7). Endnu havde den betænkningstid, men de kristne, som endnu søger og finder, er »for det meste uden for folkekirken», fortsatte pastor T. (KD 30/12). Professor T. fandt, at ministerens afgørelse i Nør-sagen udelukkede gyldigheden af dåbsritualets ord, enhver kan nu »kommandere med Gud via præsten» (BeT 2/9).

Bisperne må gøre op, om de er kirkens eller statens tjenere, og om de prioriterer menighedens trivsel eller folkekirkens fortsættelse højest. Vi venter, at de med fynd modsætter sig et ministerielt vælde i kirken. Præstefrihed var Prenter vel ikke for, men samvittigheden må værnes, så forskellige synspunkter kan leve i folkekirken. Striden drejer sig ikke om Guds betingelsesløse nåde, men om hvordan den bedst kommer til udtryk, og det er en selvfølge, at forældre, der ønsker dåb, ikke modsætter sig undervisning. Prenters engagement skyldtes, at sagen var startet med trussel om afsked, noget som først kan komme på tale, når der foreligger klager over en præsts embedsførsel fra menigheden eller de kirkeligt overordnede (Jy-Po 4/1, 28/1, KD 27/2, 7/3, 26/4, 31/7, VeT 16/7, KiInf 35).

Går sagen Nør imod, så er vi solidariske og en sprængning må forudses; det er »vanvittigt» at ødelægge folkekirken for at redde den, sagde Poul Exner (KD 16/3). Erik Jensens dåbspraksis er ny, ikke Nørs, sagde Glensthøj og Ulsdal (Re-f 59f). Når Nør – modsat Husum (jfr. her 1967 475) – blev støttet, skyldtes det, at han ikke stillede egne betingelser og stod over for en anden biskop (KD 19/4, 25/4, 7/5 jfr. her 1966 208). Også situationen var blevet en anden, mulighederne for at børnene modtog dåbsoplæring blev stadigt ringere (KD 5/1, 10/7, 8/8). Som Nør gør, har jeg selv gjort, havde biskop H. Høgsbro skrevet, spurgt om børnene bliver oplært i kristentro. Og hverken departmentschef eller minister kan afgøre, hvad præster har pligt til, det kan alene domstolene (BeT 28/1, KD for det sidste i leder 29/1). Inden afgørelsen forelå hed det: Nør handler ganske som sin forgænger i Hirtshals, og den praksis blev indledt i København med biskoppens billigelse (Beate Højlund KD 16/8). Og anfægtelserne ved at døbe var ikke nye, viste det sig, og der havde været dåbsanfægtelser, og det kunne igen blive aktuelt (Gadeberg KD 12/9, Ulsdal Re-f 60 og KiInf 104, jfr. KD 5/1, BeT 28/1).

Gik Indre Mission med? Noget tydede derpå, også en bestyrelsesudtalelse med forståelse for, at præster ængstes ved alt for sorgløs dåbspraksis: Myndighederne har i hvert fald moralsk fraskrevet sig ret til indskriden, når de tolererer fornægtelse af væsentlige dele af troen. Oplæring er ikke en betingelse, men en forudsætning for dåb (IMT 118 KD 18/1). Og dog, forud havde Friis sammen med en tak for folkekirken udtalt betænkelighed ved metoderne til at skelne mellem, om dåb er berettiget eller ej (KD 7/1).

En økumenisk arbejdsgruppe fremlagde års arbejde med dåben i 17 teser. Her var appeller til flere sider, til baptister om ikke at krænke barne-døbte, og til kirker med spædbarnsdåb om at »gøre den nytestamentligt bevidnede dåbsform til et reelt alternativ»; i modsætning til evangeliets væsen udøves på mange måder pres mod forældrenes frie afgørelse af, om børnene skal døbes som spæde eller ej, og det burde kirkerne modarbejde. Såvel forældrene som præsterne bør have frihed, og kirkerne burde definere forudsætningerne for dåb og give »en virkelig frihed for præster til at nægte dåb, hvor forudsætningerne efter deres skøn og samvittighed ikke er til stede». Kirkenes undervisningspligt omtaltes sammen med etablering af en ordning, der svarede til oldkirkens katekumenat (KD 2/5 jfr. MrBl 135). Vedtagelse i det økumeniske Fællesråd var utopi, vidste Henning Talman (1974 note 9) og

med rette. Frelsens Hær kunne ikke være med, og forslag til en dåbspraksis kan ikke samle enighed, vidste man fra katolsk side. Her viste folkekirken atter sit kompleks som flertalskirke og blev for imødekommende på væsentlige punkter, for at bøde på andre fejl, sagde Ravn Olesen, som frygtede at teserne mere skadede end gavnede debatten i folkekirken. Enighed var der, om at dåben ikke blot er et problem mellem kirkerne, men også i alle kirker (KD 6/5, J. L. langt mere positiv i Økumenisk Nyt nr. 3, jfr. KD leder 3/5).

Ikke ethvert yderstandpunkt er dog nemt; det fremgangsrige Kristeligt Forbund for Studerende og Skoleungdom måtte nok kæmpe mod det magiske dåbssyn, der skiller dåb og tro, men havde en endnu vigtigere front, kampen mod det spiritualiserende og sværmeriske dåbssyn, som ikke regner med dåben. Her havde den karismatiske bevægelse og frikirkerne skabt usikkerhed om luthersk dåbslære, og enkelte unge fra KFS havde ladet sig gendøbe (pro-fide nr. 2, KD 30/1).

En udløber af dåbsstriden i Århus stift øgede spændingen, og den mindskedes ikke af at der kom en løsning »under bispeembedet», hvad alle implicerede havde ønsket (KD 5/4). Ja stridens parter nærmest overså det resultat (jfr. KiInf som aftrykte, hvad det fandt brugbart i debatten, men knap nok nævnte løsningen i Århus, KiInf 71). Den sag kom, da en af Nørs 27 støtter fra Menighedsfakultetet (1974-202) skulle ordineres. Ved bispeeksamen ønskede Høirup en redegørelse for folkekirkens hidtidige dåbspraksis og hvilke skridt ordinanden selv ville anvende. Det skete, fordi Høirup fandt, at Nør handlede »uforeneligt med folkekirkens dåbspraksis», og gældende praksis bør være klar for enhver, der ønsker tjeneste i folkekirken (KD 14/2, 22/2, 4/3, 6/3, 21/3, 6/4f). Det blev opfattet som en håndfæstning, der satte dåbens egne vilkår ud af kraft (Jy-Po og AAST 14/2, Jy-Po 22/2, KD 19/3). Samtaler løste dog en af de vanskeligste sager, som Høirup nogensinde havde haft, og han redegjorde for folkekirkens dåbspraksis: 1) Præsters dåbsplicht forudsætter at forældrene (eller en af dem) tilhører folkekirken og bekender sig til den kristne tro, hvad de bekræfter ved deres offentlige svar under dåbshandlingen. I praksis er det en forudsætning, at forældrene er ansvarlige, og præster har ikke ret til at betvivle deres ønske og må ikke prøve at skønne, om forældrenes tro eller villighed er til stede. 2) Præst som forældre har ret til en samtale inden dåben, hvor det er naturligt at gennemgå ritualet og tale om dåbens betydning, men samtalen må ikke slutte med krav om noget løfte. 3) Hvis forældre uprovokeret spotter dåb og kristendom er det præstens pligt at oplyse, at vedkommende ikke må svare på barnets vegne ved dåben. Kommer der konflikter, som præsten ikke kan løse, kan han indanke sagen for biskoppen (KD 5/4f jfr. 19/6 og Søe: I en luthersk kirke må præsten have afgørelsen KD 5/7).

Sagen løst ønskede Høirup en samtale med de øvrige 26 stud. theol.-er. Det nægtede Menighedsfakultetet at formidle, når Høirup fremstillede en dåbspraksis fra dette århundrede som kirkens gamle praksis og brugte »kollatsnægtelse» som våben og heller ikke drog konsekvensen af sin redegørelse ved at tage afstand fra Erik Jensen (KD 4/5).

Sådan manipulation med menighedens dåbsret må afvises, den gør ved forræderi folkets kirke til præsternes, og der stilles krav om troskvalitet for kirkeskattebetalt brug af det folkekirkelige apparat, sagde »menighedsrådsforeningen»s formand, Knud Frederiksen (KD 22/3, MrBl 54). Pastor N. C. Lilleør skrev: »Nør skal have sin afsked» ganske som Søbye, han er langt farligere end denne, »angriber jævne folk i dølgsmål» og kalder måske selv fornægtelsen frem (DKt 426, KD 7/1 jfr. Søren Krarup e. BeT 25/8 og redaktør Lau Jørgensen: De må indordne sig eller gå, e. KD 11/9).

Uanset modvilje mod Nørs praksis og kirketugt, så var der en del tilbageholdenhed med at kræve afsked eller lyst til at finde praktiske ordninger. Der bliver flere af den slags præster, skrev Lindhardt, som var imod afsked, medmindre da sognene tog initiativ dertil. Det var ætervaderi at foreslå folk selv at døbe, men traditionen med kompromiser kunne fortsættes ved at der oprettedes et korps af villige præster til at hjælpe betrængte sogne, mente han (WA 18/1). Pastor Peter Riemann kaldte det »ukristeligt at hindre mennesker, som ønsker dåben, i at modtage den», men mente at folkekirken var tålsom nok til at omfatte Nør, om han da ikke selv går tilsidst (DKt 259, 278 jfr. talrige »ugebreve»). Vil man give andre nødvendig frihed, eller risikere folkekirkens sprængning, spurgte Kristeligt Dagblad (ledere 11/1, 26/2), sådan nogenlunde kunne andre også skrive, uden at nævne konsekvensen, præstefrihed (Sigfred Pedersen AAST 13/1, N. Ehrenreich AAST 3/3, Bent A. Koch om »Erik Jensens farlige spil» KD 22/3, DKt 64). Det gik nogle grundtvigske ind for. Kirken er nok en servicestation, men ikke et stykke mekanik; den går an, når det er til at komme af med præster og når der er nok der vil døbe ubetinget, skrev pastor Henning Trane (KD 30/1 jfr. Poul Engberg KD 9/7, Kaldau 15/8).

Enhver der ønsker folkekirken bevaret, må på det skarpeste gå mod præstefrihed. Hvorfor siger man ikke ligeud, at man vil frikirke, havde N. H. Gadegaard tidligt skrevet (BeT 20/1). Det måtte biskop Høirup stadig understrege: Præstefrihed kan ikke realiseres i sognemenigheder, og gør man den lovlig, så åbnes der for genindførelse af kirketugt. Dermed legaliserede man også holdningen hos en af de dåbsnægtende præster, »som konsekvent nægtede at døbe børn, der er født uden for ægteskab» (AASt 17/3; mod præstefrihed jfr. Stenbæk KD 7/3 og 26/2, Søren Dissing KD 1/4, Trock KD 19/6, 30/11).

Uden at støtte Nør kunne andre nok betvivle, at dåbspigten var absolut, »meget sjældne undtagelser» eller ateistiske provokationer kunne jo tænkes (Riemann DKt 35, Niels Højlund KD 21/3, Kyndal KD 27/3, Trock KD 19/6, Græsholt 17/8). At den sag så skulle afgøres af ministeren, vakte undren på vidt forskelligt hold. Høirup havde lagt vægt på selv at ordne sin dåbssag, og Vilh. Krarup sagde, at han i Erik Jensens sted var gået en anden vej og havde sat sin stilling ind (KD 10/7). Dette var ikke statens sag, fandt redaktør Lau Jørgensen (e. KD 13/3), såvel som Kristeligt Dagblad (ledere 11/1, 8/3, 19/3, 8/8), provst Sv. Aa. Nielsen (KD 16/8, 21/9) og dr. Jørgen Larsen (KD 26/9).

Damsgaards engleagtige tålmodighed overfor en dåbspraksis »helt stri-

dende imod folkekirkens situation», og som samtlige biskper havde taget afstand fra, fik Orla Møller til at rejse sagen i Folketinget (Ft 2/5 5965 jfr. KD 20/4, 1/5). Her oplyste Damsgaard, at han ønskede en provsteretsundersøgelse, for 22/5 at svare at det ikke var ham, men biskoppen der tog skridt dertil (Ft 6921).

Damsgaard ventilerede en lovændring, så præster som andre tjenestemænd fik en prøvetid på 2 år (KD 15/6). Det var aktuelt fandt »menighedsrådsforeningen», men efter nyvalg betænkte bestyrelsen sig (MrBl 157, 198). Hvad med ordination og kollats, og hvem skal afgøre, om prøvetiden er bestået, indvendte præsteforeningen og spurgte, om forkyndelsesfriheden ikke blev antastet. Sådan kunne biskperne også spørge (KD 17/6f, 2/11, Lilleør MrBl 200, N. H. Borup e. KD 6/7 contra KD leder 17/6: Det er ikke til at se, hvordan den frihed antastes; biskperne MrBl 222).

Kirkeministeren vil have Nør ud, sker det så har jeg ikke samvittighed til at tage medansvar mere og må erklære min mistillid til kirkens ledere og tilbagekalde »mit lydlighedslofte til biskoppen», skrev Ruben Jørgensen umiddelbart før Indre Missions årsmøde, for at slutte: »Vi forbliver Herren tro, koste hvad det må» (KD 10/6). Det var et forsøg på at få årsmødet til at støtte Nør (jfr. Knud Holt i Dansk kirkeliv 158), det mislykkedes. De der ikke vil have dåbsbefalingen halveret, bør ikke straffes, sagde Friis (IMT 651), mens Ruben Jørgensen her talte om at stå djævelens falske lærdomme imod på troens grund. Friis' konklusion var: Dåben er betingelsesløs, men ikke forudsætningsløs. Så lidt som Nør gør det, skal vi skelne mellem værdige og uværdige, men nok mellem villige og uvillige. Han måtte tilføje, at IM er tilhænger af den rummelige folkekirke (KD 13/6 IMT 626) og gentog at »folkekirken er en god arbejdsplads», som ikke skal lyves død (TV 1/9), efter at næstformanden, Verner Andersen havde sagt, at dens dage var talte og det var noget af en lykke (BeT 28/7). Den var »endnu en kamp værd», forudsat at kirkens indre liv ikke antastes, skrev Verner Andersen siden (IMs amanak 62).

I Kirkeligt Forbund holdt det ikke, da formanden dr. Jørgen Larsen trods alt bestemt måtte melde fra overfor kirketugt ved barnedåb. Skønt han var den eneste imod forhindrede han bestyrelsen i at sige klart nej til den ubetingede dåbsplicht, og så gik Glenthøj og Wagner ud (KD 27/4, 21/6f, 8/10). Ministerens afgørelse kaldte Jørgen Larsen siden en sejr for folkekirken (KD 26/9).

Spændingen øgedes utvivlsomt af en skæv vurdering af provsteretsundersøgelsen (således KD leder 27/4). Nør offentliggjorde sin redegørelse derfra: Skal Guds betingelsesløse gave i dåben blive til frelse, så hører tro og dåb uløseligt sammen efter skrift, bekendelser, ritualer og tradition, og dåbsakten må ikke stå alene; en præst må sige nej til misbrug, for at det ikke skal blive børnene til dom. Vist skulle der ikke lægges noget til dåben, men den var heller ikke forudsætningsløs, »muligheden og villigheden til oplæring og indførelse i den kristne tro og kirkens fællesskab er en uomgængelig forudsætning, ellers døbttes der ikke på Jesu vilkår. Præstens opgave var at søge klarhed over, om der var »villighed til at gå ind under dåbens forudsæt-

ninger», og det havde ikke noget at gøre med at vurdere menneskers tro («En redegørelse» udgivet af Kirkelig Samling). I et bilag fastslog Prenter, at Nør uden særstandpunkter holdt sig til, hvad der er almindeligt anerkendt i den lutherske kirke.

Nør er nær en utilbørlig »eksamination», hvor nej til dåb kan mistydes, som om tilgangen til Gud alligevel er betinget, skrev N. H. Søb (KD 5/7, tilsv. Theodor Jørgensen i »Akte i dåbssagen» også udgivet af Kirkelig Samling). Nør gav i hovedtrækkene udtryk for, hvad der i hvert fald officielt er folkekirkens dåbssyn, men i det afgørende »i praksis – nemlig om dåbssynet medfører pligt og ret til før dåben at sikre sig, at den vil føre til et liv i menigheden og under kristen oplæring – er vi lige vidt», mente professor Noack (PrfBl 520). Prenter havde dog ikke betænkeligheder ved Nørs praksis (KD 31/7).

Provsteretten burde have været dømmende, så kunne afgørelsen appelleres, skrev Ruben Jørgensen, men måske ministeren viger tilbage for afsked af frygt for at sprænge folkekirken (KD 8/8, 10/8 jfr. 13/8, 21/8 (udtalelse fra Kirkelig Samling), leder 23/8, BeT 20/8). I sin afgørelse konkluderede ministeriet, at der havde været grund til påtale, og at gentagelser heraf ville få konsekvenser. Reelt tiltog Nør sig ret til at afgøre, om et barn kan døbes, men dåben kan ikke gøres betinget af en præsts skøn, og »en præst i folkekirken kan ikke nægte at døbe, når forældre, som er medlemmer af folkekirken fremsætter begæring derom» (KD 23/8). Hertil bemærkede Nør, at han håbede at kunne holde sig til kirkens lære om dåben uden at komme til at afslå at døbe (BeT og KD 23/8).

Præsterne er altså dåbs-ekspedienter, bemærkede Nørs forsvarer, Philip Ingerslev (KD 22/8f). Det har vi da altid været, for »vi er mere embedsmænd i folkekirken end vi er præster i den hellige almindelige kirke», svarede Riemann (DKt 423). Bl. a. en radioudtalelse af Damsgaard om, at rene gudsbespottere ikke kan fordre dåb (2/9), fik Ingerslev og Glenthøj til at runde af: Den ubetingede dåbspligt ligger ikke så fast, at den kan foranledige tjenestemandssager eller afsked, folkekirkens dåbspraksis er »mere nuanceret end hidtil antaget» (PrfBl 794).

Også andre steder måtte tingene sættes på plads. For at fortsætte sin tilknytning til Menighedsfakultetet måtte Ørum Jørgensen, medlem af IMs bestyrelse, præcisere sit syn. Nør-sagen vidnede om et tabt vækkelsessyn, skønt der skal sås i tillid til Guds mægtige virke. Han kunne kun være med, hvis der også var plads for Vilh. Becks og IMs dåbssyn, og det var eller blev der (KD 7/10ff). Siden fulgte en »kort, men intensiv» debat i IMs bestyrelse, og det kom frem at der er flere dåbssyn i IM (KD 15/11, jfr. Brondbjerg i Dansk Kirkeliv 106 og Friis om glæden ved at døbe småbørn, IMT 243). Den meddelelse gav nogen grund til glæde (indremissionær Thisted KD 17/10, Bechmann KD 8/10).

Nu skulle også det mellemkirkelige Råd drøfte de 17 dåbsteser, dog forud kaldt »en studiegruppes særlige syn» af Westergaard Madsen (DKt 513f), sådan også efter mødet. Rådet lagde ikke navn til, hvad biskop Høirup kaldte et »baptistisk manifest» (KD 29/4, 4/11).

Ingen Nør-sag driver os ud, vi bliver som »bekendende kirke» i folkekirken, skrev Ulsdal sidst på året – bruger den som »ramme» men »har ikke mere et kirkeligt fællesskab med store kredse i Folkekirken, kun et folkeligt» (Re-f 116). Den sondring var de grundtvigske fortrolig med, og biskop Dons Christensen drog konsekvensen deraf, for at skelne mellem kirkeligt og borgerligt i dåben. Hans ønske var et nyt dåbsritual, som understregede ubetingetheden. Det rejste debat i den grundtvigske lejr, hvor situationen med de mange u-døbte i forvejen gav forskellige betoning af dåben.

Folkekirken er dels et borgerligt serviceorgan, som dåben er forbundet med, idet den giver medlemsskabet (det burde så være muligt for udøbte at melde sig ind for at få del i dens service), og dels ramme om evangeliet, og i dåben er Guds nådestilsagn det egentlige, skrev Dons Christensen (22). Han gentog så et ønske om et dåbsritual uden tilspørgsel, for både at undgå magiske forestillinger og mistanker om betingelser (KD 20/1, DKt 87, 347, 521) (23). Den løsning var professor Thodberg for nem (Under Guds Ord nr. 202, DKt 544, 598). Dåben er altid tilbud, og tilspørgslen har ikke med betingelser at gøre, men spørgeformen fastholder det rene evangelium og at dåben er personlig tiltale, indvendtes det (Per Fisker DKt 476, 568).

Det siges, at man er kristen, når man er døbt. Og er man ikke døbt fortæller provst Wiberg, at det ikke gør noget, sådan havde sognepræst Olav Fog skrevet (KD 21/1 jfr. her 1974 200). Wiberg blev en efterspurgt taler (DKt 236, Vartovbogen 12, RoSt 24 jfr. KD 12/1). Dåbens afgørende betydning for den enkelte bliver reduceret ved hans forsøg på »at komme om ved dåben: Tilspørgslen skal væk, dåbens betydning skal mindskes for at holde fast på dem, som ikke vil lade deres børn døbe osv., altså forsøg på at afmaterialisere kristendommen», indvendte Riemann (DKt 576, 578). Jørgen Kristensen måtte sige fra: Både pietisme og den moderne bevidstgørelsesdille har givet folk skrupler, så de tager dåben for alvorligt og gør troen til en forudsætning for dåb i stedet for dåbens egen gave. Magien ville man undgå ved at gøre dåben til slet og ret forkyndelse, men så blev spørgsmålet om den er nødvendig, og det er den og den er befalet (24). Dåben problematiseret måtte der nødløsninger til, det kunne siges med takt, at forældres nej til eller

22. Jfr. Hans Kvist om Nør: Det er ubegribeligt, at »en evangelisk-luthersk præst, som er tjenestemand i den danske folkekirke, ved dåbsvægring tør hindre nogen i at blive medlem af samme folkekirke, som jo ikke er et trossamfund, men en menneskelig ordning», RoSt 19.

23. Jfr. Børge Roesen: Det er vist alvorlige og bekymrede præster, som har fået formaningen til forældrene ind i prøveritualen, man skal være forsigtig med selv tilsyneladende harmløse ændringer, PrfBl 642.

24. Jfr. Talman om dåbsterne: Dåben er ikke i NT frelsesnødvendig. Det er kun troen, KD 6/5.

udsættelse af dåben ikke er ensbetydende med Guds nej – men ingen kan sige, at et udøbt barn ikke er Guds barn – men det skal ikke siges med så megen takt, at det forties at dåben betyder, at vi bliver Guds børn. Dåbens nødvendighed er en selvfølge. Hovedsagen er at hævde en holdning, som helt udelukker, at dåben kan være et problem (DKt 239, 248, Aalborg Stiftsbog, jfr. Sv. Aa. Nørgaard KD 4/11) (25).

Søren Krarup fandt grund til at bede de grundtvigske lade deres bekymringer fare og undlade at afskaffe dåben i dens nuværende form for at lave noget mindre krævende og stødende: »Der trives en umådelig hensynsfuldhed. Og af hensyn til sin samtid vil man være tilpasset og passende . . . det er et snigløb mod Folkekirken som en KRISTEN kirke» (e.KD 8/5, replik DKt 242).

II. Folkekirkens pædagogiske opgave

Kristendomsundervisningen »hviler med stor tyngde på kirken idag som et af dens vigtigste spørgsmål», sagde biskop Holm (DKt 463) og utallige var indlæggene for nødvendigheden af en dåbsundervisning, fremsat fra ethvert hold blev de (26) – næsten da (27). Folketinget må vi så fastholde på, at kirken skal have midler

25. Overfor Nør ville en valgmenighedspræst, Poul Bredsdorff understrege forældrenes ansvar, ved at de selv døbte deres børn under gudstjenesten, og han satte det iværk (DKt 462, KD 30/10f; frimenighedsstøtte KD 2/11, DKt 584). En besynderlig præstefrihed at presse forældre til den aktivisme, fandt Riemann (DKt 542 jfr. Høirup e. KD 21/11 og 30/11). Biskop Holm henstillede, at den praksis blev stillet i bero, uden at afkræve noget løfte derom. Frivilligt holdt man inde, i håb om at få tilladelse inden længe, så det bliver understreget, at dåben er en menighedshandling, hvor præsten ikke står imellem eller gør »dåben til bare en embedsforretning» (DKt 585; jfr. menighedens formand: Skal valgmenighederne ikke blot være klubber for nogle »frelste» må de præge folkekirken, KD 24/12).

26. Prenter: Brug kræfterne på oplæring, skolen gør det ikke mere, Jy-Po 28/1; Henrik Christiansen: Vi har en åben dåbspraksis, ifølge Jesu egen indstiftelse, men det – og folkekirkens eksistens – fordrer en vis garanti for at en kristen undervisning følger, og »efter dåben skal vi sætte alle sejl til», BeT 18/8, MrBl 150, IMT 650; KD ledere: Vor dåbspraksis anfægtes af udviklingen, og en tålsom folkekirke har affundet sig med stadig ringere dåbsoplæring, som skolen forlængst har frasagt sig, 11/1, 26/2, 13/3, 27/4, 24/5, 12/7, 23/12; iøvrigt bl.a. Kyndal KD 27/3, Morsø Folkeblad e. KD 4/2, KD 30/4, Relgl 105, »Menighedsrådsforeningen» MrBl 157, 172; IM IMT 626.

27. »Så længe der holdes prædikener . . . i alle kirker hver uge, er der gode

til det, lød det fra forskelligt hold (Harms KD 12/1, Henrik Christiansen IMT 651).

Johs. W. Jacobsen redegjorde for, hvad biserne havde gjort, deres udvalg (jfr. her 1973 271) sigtede mod en kirkeskole for alle alderstrin, foreløbig måtte man støtte det frivillige børne- og ungdomsarbejde (28). Siden anbefalede biserne en kollekt til udgivelse af forskelligt lødigt materiale; der kom ca. 50.000 kr. og nogle planer blev mulige (KD 23/4, MrBl 247). Tror man for alvor at kunne løse de problemer ved kollekter, lød det skeptisk (H. Lundblad KD 14/2, Christiansen BeT 18/8).

Der måtte ske mere. Bibelskolen, Kirkefondet og FDF/FPF fortsatte deres overvejelser og gik sammen med KOK (29), mens KFUM-spejderne bad Evangelisk Pædagogisk Samvirke om at starte et religionspædagogisk institut (KD 1/10). Sådanne planer omgås man også med i Løgumkloster, på basis af et virkeligt bredt samarbejde (KD 22/5, 2/11; MrBl 158; Kirkefondet observatør, årbog 43).

Brug kræfterne på at støtte de gode folkeskolelærere i stedet for på »gejstlige ønskedrømme», der fører til folkekirkenes død, om de realiseres, sagde pastor Ole Zwergius (RoSt 154). Nør-sagen har hindret en rolig overvejelse og øget vanskelighederne ved at enes om en kirkelig voksenundervisning, mente provst Kr. Jordansen. Han ville, at man satsede på noget beskedent, der kunne komme igang, »en undervisning for 1. og 2. klassetrin». Uforsvarligt var det intet at foretage sig, med de fritagelsesbe-stemmelser som var på tale i folkeskolen, selv om han ikke

muligheder for kristelig oplæring til vort folk», omend der ikke gøres særligt brug af det, skrev Birkedal Nielsen. Forarget over Nørs sammenligninger mellem NTs tid og »dåben i folkekirken i et gammelt kristent land», vidste Riemann dog, at samfundet er »udpræget pluralistisk», DKt 326, 595. Lilleør konkluderede: Skal folkekirken bestå må det fastholdes, at folketinget har den politiske magt, folkeskolen den pædagogiske magt, mens den forkyn-dende magt tilhører folkekirken, KD 16/12.

28. KD 13/3, på henvendelse og bebrejdelser fra FDF/FPF og KFUM og K, se FDF-lederen nr. 4, KD 12/3 og Willy Gravesen KD 20/3.

29. KD 11/11, 8/1 75, FDF/FPF lederen nr. 8 og 10, Kirkefondets årbog om etablering af uddannelse af undervisere 42f. Jfr. her 1974 208. Tilskud til KOK fra Det økumeniske Fællesråd, afslag fra IM og »menighedsrådsfor-eningen» se KD 23/12.

undervurderede skolen og ikke for nogen pris ville undvære dens indsats (30).

Konfirmandundervisningen er et fortsat debateme (31). Præsteforeningen fik til sidst overbevist ministeriet om, at der er brug for en grundig undersøgelse af forholdene her, sådan at det tages op af et udvalg nedsat om sognemedhjælpere (PrfBl 276, 480, KD 2/11 jfr. her 1974 208, 217). Den undervisning møder så store vanskeligheder, at faget kateketik må lægges om, sagde Ole Zwergius (RoSt 155). Samtidig møder 1969-ordningen af pastoralseminariet kritik. Det er en uholdbar mellemløsning mellem fuld indplacering i studietiden og en virkelig praktikordning efter, siges der fra Århus. Og i København stod man længe uden penge til den praktikordning i sognene, som er forudsat (32).

Damsgaard afslørede »en vis sympati» for sognemedhjælpere, men bispeudvalgets »skitse» lod mange problemer uløste, og tiden var ikke til at oprette nye stillinger, mens den aftagende præstemangel gør det »så meget mindre påtrængende, men dog ikke overflødigt». Presset af Folketingets kirkeudvalg, eller dets formand Bent Honoré, KrF, lovede han dog at overveje sagen (33).

30. KD 14/8 jfr. Birkler realistisk KD 18/5 og Græsholt: Vi må hellere satse på det vi kan magte, at give vore egne børn lidt begreb om kristendom og så tilbyde både børn og voksne undervisning, Lolland-Falsters stiftsbog 77.

31. Konfirmandlejre KD 7/1, 10/1 (bisperne derfor under særlige omstændigheder), 22/1, 5/2, jfr. her 1974 note 25. Overvejelser om formål og pensum KD 6/2, 29/4 og Zwergius: En fælles formulering er umulig og uønskelig, RoSt 155. — For 16-årsalderen KFUM og K Lederbladet nr. 1; for undervisning både i 11-12 og 16-20 årsalderen IMT 816, KD 30/4 jfr. Sjt 4/5 om for grønne konfirmander. Hans Thyssen ønskede både undervisning i 7. og 9. klasse, mens selve konfirmationshandlingen burde afskaffes (KD 26/1 jfr. her 1974 202). Lilleør anklagede så kolleger for til skolens behag at holde udsalg af konfirmandtimerne, MrBl 224 jfr. tilsv. PrfBl 480.

32. Fra alle sider i Århus så stor kritik som nogensinde, se stud. theol. 1973 10ff, Thodberg vidste at det er til stor skade for pastoralseminariet med den store afstand mellem undervisning og praksis, motivationen mangler, s.st. 34 jfr. her 1973 274. Om pengemangel i København og utilstrækkelig uddannelse, se KD 24/2 73, 25/2, 29/8f, 4/9, 6/9. Biskop Høirup for præstehøj-skolekursus rundt i landet, Medd. fra Århus Stift 1973 125 jfr. PrFBl 158 og her 1973 275.

33. Ft 6/2 1759 og KD 8/2. Jfr. KordBl 40, 54; afvisning fra Fremskridtspartiets Poulsgaard: Der er jo arbejdsløse kordegne KD 25/2, Kordbl 73. — Det er da forsøget værd, skrev Riemann (DKt 290) og bør blive til virkelighed indenfor en ikke altfor fjern fremtid, sagde K. C. Holm, men ikke for

Uanset megen tiltro til, at kristendomsundervisningen stadig får gode kår i skolen (KD 1/6, Sjt 7/5, MrBl 177) kunne han på »menighedsrådsforeningens årsmøde» udtale: Vi trænger til sogne-medhjælpere (MrBl 176). Efterhånden kom det så frem at ministeren havde nedsat et udvalg til at se på sagen. Det gik igang sidst i oktober med at udarbejde skemaer til en behovsanalyse, dets »eksistensberettigelse er netop grundighed», sagde formanden, professor Børge Diderichsen (34).

III. Folkekirke – folkeskole

Pengesituationen forhalede en ny folkeskolelov og det gav nogen ro om kristendomsundervisningen (35). Ritt Bjerregaard genfrem-satte partiets lovforslag og under en principdebat fik KrF Knud Heinesen til at vedgå, at Socialdemokratiet var gået med til at sikre, at af de 5 års undervisning skal mindst 1 år gives efter 7. skoleår (Ft 25/1, 22/2 1196, 2615. Heinesen 2649 jfr. 2640). Skønt endnu overvejende turde undervisningsminister Tove Nielsen dog sige, at hun var for begrænsede fritagelsesmuligheder (KD 28/1, BeT 17/3).

Valg udskrevet kunne Tove Nielsen fremlægge et skolelovudkast til debat med det hovedsigte at begrænse fagtrængselen (36).

sådan at kirkeliggøre det frivillige diakonale arbejde (KD 17/8). Lad os i stedet for at få flere fastansatte tjenestemænd i kirken loppe det offentlige op, så der kan støttes via rådighedsbeløbet, tilrådede forstander Johannes Müller, Hilsen fra Diakonissehuset ... okt.; endnu en sognemedhjælper i Holstebro, se KD 22/3.

34. KD 23/10, 6/12, MrBl 158, 269, PrfBl 661. Foruden Hans Kvist og Lindhardt fik menighedsrådenes og præsternes forening hver 2 med, flere var ikke hensigtsmæssigt, sagde Ministeriet KordBl 105. – Om udvalgets sammensætning se KD leder 24/10, KordBl 87 og KD 30/11.

35. Religionslærerforeningen gik atter på Læseplansudvalget, som i sit udkast til vejledning undlod en formålsformulering, det var nødvendigt, hvis loven ikke nævner en sådan, ellers kan der lokalt vendes op og ned på faget, Relgl 90, 143. Jfr. bl.a. s.st. 4, 38, 88 og Søren Lodberg Hvas' »Folkeskolens kristendomsundervisning – begrundelse og opgave», samt Herluf Eriksen i »Religionspædagogiske brydninger»: Et »småbørnsfag» vil sygne hen; i et kundskabsfag er det absurd med generelle fritagelsesmuligheder; sikres der ikke undervisning i 8.-10. klasse, så bør de, der vil fagets vel, arbejde for at få det ud af skolen.

36. Pressemøde KD 13/12, jfr. Aalborg Stiftstid. 27/8. K. Helveg Petersen (R) havde skrevet: Grundfagene i skolen må begrænses til 5-7, foruden helt

Ifølge det skal der undervises i »kristendomskundskab/religion på alle klassetrin, undtagen 7.» og undtages kan alene børn, hvis forældre tilhører andre trossamfund. Det samlede timetal var uomtalt. Konfirmandundervisningen blev atter lovet plads indenfor »normal skoletid», men kommunalbestyrelserne får afgørelsen, hvis de implicerede parter ikke kan enes om tidspunktet – trods alle appeller til flere kirkeministre om at undgå det (jfr. her 1973 271, 274 og 1974 205f) – menighedsrådene skal dog høres.

I en kort valgkamp med julen nær blev der ikke megen debat. KrF pressede dog det svar frem, at der regnedes med 1 ugl. time på de nævnte klassetrin til både kristendom og fremmede religioner. Det var horribelt sagde partiet, mindre end hidtil afsat (37).

Hidtil synes Indre Missions holdning mest at være protestbestemt (1973 270, 1974 204) nu lod det bl.a. Lodberg Hvas komme til orde. Han advarede mod at kæmpe for fagets særstilling, det vil reelt bidrage til at isolere det i skolen. Det gjaldt i stedet at understrege, at der er grund til at opretholde det fag. Og man kan ikke påtale, at der ikke forkyndes her. Derimod må kirken holde skolen fast på dens pligt til at give en forståelsesmæssig baggrund for sin forkyndelse (IMs almanak 119 jfr. IMT 650, 1030).

Også biskop Holm gjorde op: Skolen kan ikke give en virkelig kristen undervisning, og vi kan ikke forlange det, når vort folk ikke har et fælles åndeligt grundlag. Den skal ikke være missionsmark for alle politiske og religiøse fanatikere. Undrende indremissionærer hørte herpå (IMT 519), men just sådan endte efterårets store skoledebat om indoktrinering:

Det begyndte med en advarsel til lokale instanser fra undervisningsdirektør Baunbak-Jensen mod marxistisk indoktrinering, som foregik i et vist omfang (ved 10% af de 40.000 lærere), skolen måtte ikke blive slagmark for ideologierne i vort splittede samfund, uden fælles normer (BeT 13/10, 3/11, KD 26/10). Det gav medierne som politikerne stof (Inf 10/10, BeT 20/10,

nødvendige fag kan »enkelte andre komme til, f.eks. kristendomskundskab» Pol 8/5.

37. KD 23/12, idé-politik særn. dec. og jan. 1975. Jfr. Kr. Jordansens ubesvarede spørgsmål til ministeren, KD 31/12. I sin valgorientering spurgte KD ikke om den sag, men gentog selv at fritagelsesmulighederne ikke burde begrænses: De mange navngivelser gør det selvfølgelig, at barnets dåb afgør om det skal deltage eller ej, ledere 14/12, 23/12.

27/10), flere måtte dog advare mod at glemme frisindet og mod heksejagt (H. Baunsgaard Pol 16/10, Orla Møller BeT 10/11). Der blev skrevet talrige ledere bl. a.: Hidtil har indoktrinering i »kærlighed til Gud, Konge og Fædreland» været enerådende, nu melder også marxisterne sig (Pol 15/10, 25/10 jfr. BeT 20/10, 27/10). Den politiske aktivitet blev livlig: 16/10 kom der spørgsmål såvel fra CD, for at sikre mod politisk indoktrinering (Ft 712), som fra DKP for at sikre lærere med afvigende meninger mod diskrimination (703). S hentede herunder det svar fra ministeren, at hun var »fuldstændig enig» med formålsbestemmelsen i partiets lovudkast (Ft 710 jfr. Ft 1957). Samme dag anmeldte SF en forespørgsel om, hvordan ministeren ville sikre åndsfrihed i skolen, mens KF 31/10 foreslog formålsparagraffen ændret (Inf 19/10) og FP 23/10 kom med sin forespørgsel for at sikre skolen mod den overhåndtagende marxistiske indoktrinering.

Åndsfrihed er ikke ensbetydende med holdningsløshed hos lærere, men det er også skolens ansvar at der ikke begås overgreb mod det enkelte barn, sagde Tove Nielsen — ikke sker misbrug ved »ensidigt at påvirke børnene . . . ud fra bestemte politiske, religiøse eller andre synspunkter», sagde Hartling (Ft 1966). Politisk indoktrinering har intet med skolen at gøre, vidste KrF, men folkeskolelovens § 2 rummede en forpligtelse m.h.t. kristendommen, det var noget andet, og her var fritagelsesmuligheder. Maigaard afnødte ministeren svar om fællesbøn, der var en meget stærk påvirkning, som aldrig har en total forældrekreds bag sig (Ft 1971, 2115, 2130), sådan så Poul Dam også på det, kun bestyrket af KrFs argumentation i, at fælles bøn hører hjemme i frivillige fællesskaber (Ft 2122, 2128). Ministeren måtte svare, var det end »et ret så besværligt emne at tage fat på»: Gældende skolelov bygger på den evangelisk-lutherske lære, og fællesbøn kan indgå som en naturlig del af undervisningen i en religionstime, omend man her skal fare med stor varsomhed (Ft 2131). Debatten fortsattes bagefter: Ministeren accepterer bøn, uanset at mindretal krænkes, sagde M. TN svarede: Ikke som provokation, men der må tages hensyn til det flertal, der synes det er i sin orden med bøn. Og M. indvendte: De kan jo bede hjemme (FlA 25/11).

Den næste generation skal uden indoktrinering have fri mulighed for selv at vælge sin vej, var Orla Møllers konklusion (BeT 10/11). Skolen skal vise, at der er mange meninger, sagde Maigaard (FlA 25/11). »Bøn og andagt skal ikke klæbe til faget i skolen», og fordrer kirken det, så provokerer den ideologisk magtkamp frem, konkluderede Lilleør, KD 16/12.

Den politiske skole er indført forlængst, da man ændrede skolens formål fra at være kundsksmeddelende til holdningsproducerende, indvendtes der (professor Stig Jørgensen KD 25/10). Uanset at der var konstateret enighed om skolens formål mellem V og S, så betonedes det noget mere i Tove Nielsens lovudkast, at skolen skal være kundskabsmeddelende.

Kirken må tage fat, hvor skolen ikke løser opgaverne, gentog Religionslærerforeningens formand, Henning Fogde. Han måtte også advare mod tydelige tendenser i kirkelige kredse til helt at afskrive skolens muligheder (Relgl 89, Loll.-Falsters stiftsbog 9).

IV. Folketing – folkekirke

Damsgaard lagde ud som minister med skepsis overfor forgængere-ns planer (jfr. her 1974 211), også om en friere brug af kirkerne (MrBl 27, 107; BeT 3/2 jfr. her 1974 216). Han fandt siden, at noget måtte gøres, praksis var løbet fra bestemmelserne – en vis modernisering i hele kirken måtte også til (MrBl 176, KD 1/6). – Fra det nedsatte hurtigtarbejdende udvalg forlød ikke meget; MrBl 65, 158, PrfBl 274 jfr. her 1974 216).

Trontalen bebudede genfremsættelse af forslaget om revision af begravelsesloven (Ft 1/10 35), utvivlsomt ændret (38).

De nye partier i Folketinget måtte markere sig, kommunisterne ved et forslag om at stryge enhver bevilling til kirkeministeriet i finansloven, det stemte Fremskridtspartiet for, men ikke andre (39). Programmer til trods var der ganske ulyst til at drøfte det økonomiske mellemværende stat og kirke imellem, sådan også udenfor Folketinget (40). I Centrum-Demokraternes programudkast nævnes så, at ligesom staten efter grundloven støtter folkekirken, bør alle anerkendte trossamfund støttes i forhold til

38. Betænkningen jfr. her 1974 216. Departementschef Aug. Roesen havde været formand for udvalget. Det foreslog at give kirkegårds- og krematoriebestyrelserne status som ansvarlig begravelsesmyndighed, præsterne skulle være pligtige at medvirke ved ligbrænding. Med korte frister fik menighedsrådenes og præsternes forening forslaget til udtalelse. Begge var »meget betænkelige» ved nogle ting, i byerne kan begravelser let blive rene ekspeditionssager, mens der på landet skabes noget overflødigt og besværligt, og der var taget »vidtgående hensyn til de enkelte, der ikke ønsker gejstlig medvirken, mens det gøres unødigt besværligt at anmode om kirkelig begravelse», MrBl 53, PrfBl 755 jfr. KD 7/3. Det lovede ministeren at rette på, MrBl 127, 158 og PrfBl 274.

39. »Vi ønsker kirke og stat adskilt» og kirken finansieret af de folk, der har denne tro, sagde Knud Jespersen; da havde FP lovet at støtte enhver besparelse, uanset hvem der foreslog den (Ft 28/3 4412, 4384, forkastet 4463).

40. KD leder 30/3, Trock BeT 15/9 contra stiftsfuldmægtig Asger Jørgensen: Staten yder næppe mere end et beskeden vederlag for ting, den ikke kan få gjort billigere (Viborg Stifts årbog 72). Nu havde Steen Danø som et eksempel på institutioner, der opretholdes uanset ændrede forhold, nævnt folkekirken. Han mente dens udgifter kunne reduceres til 1/3, kirkebiler og gudstjenester for 15-20 mennesker er unødvendigt, når en virkelig kvalificeret præst via teknikken kan nå hele landet. Vist skal man være varsom med at nedlægge institutioner, men det kan være nødvendigt, når mennesker, som her, ikke forstår indholdet, e. KD 19/8. Jfr. her 1974 219.

»antallet af bekendere» (CD-debat nr. 3, BeT 24/11, 1/12). Og så luftede SF på ny sin ide om at spare 100 millioner i statsstøtten til præster (Pol 5/9, jfr. her 1972 231).

Det konservative Folkeparti formulerede ønsker i kirkepolitik. Her begrundedes kristendomsundervisningens plads i skolen: Når grundloven lykkeligvis fastholder »sam-, med- og nærvær» mellem stat og kirke, bør enhver uanset konfession kende hovedtræk i de over »90% af medborgernes religion». En dåbsoplæring må overvejes i det folkekirkelige regi, bl.a. støtte til sognemedhjælper. Kirkerummene kan udnyttes bedre, og nænsomhed forudsat, bør nye anvendelsesmuligheder overvejes. Endelig burde der indføres provstevalg og kommunernes varetøret overfor kirkebudgetterne skal væk (41). Samtidig er KrF på vej med et nyt kirkepolitisk program (42).

41. Ordvalget er Knud Frederiksens, MrBl 245, KD 28/9 jfr. her 1971 181.

42. Idé-politik dec. – KrF synes nu at leve roligt (Inge Krogh: Næsten for megen idyl Pol 11/5; anerkendelse fra den udtrådte partistifter, Niels E. Rosendal i idé-politik nov) og i langsom vækst, et gammelmandsparti er det så (60% af vælgerne over 50, Kurt Boelsgaard »Vælgernes vej»). Det accepteredes, at partiet støttede Hartlings regeringsdannelse efter valget uden at stille betingelser (KD 17/1) og lovede at fortsætte støtten, hvis en ny mindretalsregering blev nødvendig, noget sådant kunne man ikke love Anker Jørgensen (KD 12/12). Man tog kampen mod »de nedbrydende kræfter» op og lirkede ved sine mærkesager (abortsøgende betaler selv udgifterne, jfr. KD leder 28/1 »blodpenge», tvungen rådgivning inden abort, ophævelse af den obligatoriske seksualundervisning, tiltale for besiddelse af hash, skærpet presselovgivning, ændring af film- og biografloven, forbud mod pornografiske udstillinger), men ville ikke komme med sit abortlov-forslag som »blot en tom gestus», sagde Jens Møller på landsmødet (KD 9/5 jfr. 31/1, 27/2). I Folketinget som udenfor kom der beskyldninger for faneflugt, »ikke derfor... men fordi vi føler det er en nødvendighed» foreslog partiet forholdene ført tilbage som de var før de 2 sidste lovændringer; det ville ikke mange andre være med til, og den holdning har ikke »noget som helst at gøre med kristendom», sagde Poul Dam (Ft 403 og 1/11 1370). Grønlandsminister Holger Hansen, som selv havde stemt mod lovændringerne, kom nu til at foreslå dem indført i Grønland, efter ønske derfra. KrF fralagde sig medansvar (Ft 22/11 2181). Ret bestemt og med nogen virkning gik partiet mod regeringens reduktioner i ulands-hjælpen (KD 21/5, 24/8, Pol 28/12), og Tove Nielsen fik at høre for sit skolelovforslag (KD 23/12). Hartlings helhedsplan gjort til valggrundlag gik KrF ind derfor, blot burde de lavtlønnedes kår forbedres, om det gamle interne konfliktspørgsmål ØD tav man (KD 30/5, 12/12, Pol 28/12 jfr. her 1974 note 28). Fra Venstre adskilte man sig ved at have en mere positiv kulturpolitik gentoges det (idé-politik

Med præstemangelen lysner det mente Damsgaard jo, og ministeriet ville derfor være forsigtigt med sognesammenlægninger (KD 1/6, MrBl 178). Det forstod et par bisper godt (Viborg stifts årbog 7, Lolland-Falsters stiftsbog 75), men Børge Diderichsen vidste, at den mangel var ikke afhjulpel, før der var mindst 5 ansøgere til hvert embede (MrBl 272). Præsteforeningen var påny mindre optimistisk (1974 216f), de næste 5 år kan der påregnes stor afgang af præster, og den fandt ud af (hvad her dokumenteret år efter år), at der var blevet færre stillinger, mens folketallet var steget. Der var reduceret for ensidigt efter lineal, sagde Lindegaard kritisk nu (contra 1973 278), uden hensyn til forhold der var væsentlige for en forsvarlig kirkelig betjening (43).

Der spares fortsat kordegne, foreløbig i København (KordBl 170, 87 og KD 15/5). Lidt mistrøstigt spurgtes, hvem vil væрге kordegnestillingen (Johs. Pedersen KordBl 110 jfr. 17). Vi havde regnet med kirkeministeriet, men der er ingen beskyttende hånd, snarere en rede til udhældning, bemærkede formanden Hans Voltzmann (KordBl 86).

særnr. dec, KD 17/6, BeT 23/6), mens Chr. Christensen kaldte det åndsradikale Venstre for »vor hårdeste modstander på det kulturradikale område», modererede det dog til en af de hårdeste modstandere, derfor havde man ikke kunnet pege på Baunsgaard som statsminister (Pol 11/5, idé-politik juni, KD 16/5 og 21/5 jfr. Jens Møller KD 29/1 Pol 28/12). Som noget nyt berettedes fra KrFs landsmøde om »Udfordring til LO», idet der var ønsker om at føre en arbejdsvenlig politik ved at bryde LOs monopol og at give Kristeligt Fællesforbund ligestilling (KD 13/5, Pol 12/5 jfr. KrF ungdom KD 7/10).

43. PrfBl 273, 458, 478. – 1974 modsvarede 79 ledige embeder (dødsfald og afsked) og 18 nye embeder (højeste tal i 12 år) af 10 embeder sparet ved sammen/nedlæggelser (laveste tal siden 1968, hertil kommer nogle embeder, som »hvilere» ubesat), 41 teol. kandidater fra Kbhvn. og 33 fra Århus, 41 som 1971-loven gav, 5 efter 1962-loven (metodistpræst, organist) og 1 fra den ældre lov (kirketjener), samt af at en valgmenighed afgav sin præst, og en frimenighed ansatte en redaktør som præst. Det teol. studium blev påbegyndt af et lavere, dog ganske pænt antal, nemlig pr. 1/10 i Kbhvn. 54 (her studerer ialt 469) og 89 i Århus (med ialt 611 studerende; jfr. her 1974 note 37, 1973 278 og 1972 note 36. – 75 havde i sommer gennemført særuddannelsen, ca. 40 havde fået embede, andre søger forgæves, nogle over 100 gange (KD 24/8, AC-debat 1975 nr. 1). Biskop Høirup havde en overgang ment, at menighedsråd foretrak de særuddannede, hvad han måtte modvirke (Pol 11/8 og 17/8 73); 1974 gav lidt diskussion om hvem, der var bedst eller rettest uddannet, MrBl 139, 235, 259, 279.

5 nye kirker blev indviet: Vangede kirke, Jakobskirken i Roskilde, Nyvangskirken i Kalundborg (sidste etage), Hannerup kirke ved Fredericia og ved Århus Ellevang kirke (44). Kirkefondet sørgede for at Agto i Grønland fik sin kirke. En del kirker bør nedlægges i København, men med omtanke, skrev Harald Sandbæk; overvejelse heraf syntes alene Kirkefondet optaget af (Aktuelt 16/9, Nyt fra Kirkefondet nr. 3 jfr. her 1974 217f).

Direktoratet for Kriminalforsorgen lagde op til at afskaffe fængselspræsterne, det specifikt præstelige arbejde kunne overtages af lokale præster. Det er umuligt ved de store fængsler, hævdede bl.a. biskop Høirup, og det blev man foreløbig enige om ved forhandlingerne. Medvirkende hertil var presseomtale og adresser fra de indsatte, de fandt at præsterne var et ønskeligt fremmedelement i systemet (45).

Der kom kun 3 »sommerpræster» ud. Ministeriets støtte havde været et eengangstilskud (KD 13/3, Lolland-Falsters stiftsbog 86 jfr. her 1974 218). Lokal finansiering er nu lidt skævt, beklagede bisperne Leer Andersen og Kvist sagtmodigt (KD 18/6f, 13/9). Det er urimeligt, skrev Kristeligt Dagblad, som fandt det godt nok at bygge på den lokale menighed, så længe det tjener livet; men skal sognet være den eneste og højeste orden og enhed, så afskriver man sig fra rimelige løsninger (leder 19/6).

»Vi må bevare de lokale menighedsråd», råd for hele kommunen »vil jeg stritte imod for at værne det nære samfund», gentog Damsgaard og fastslog »deres indflydelse er øget og skal øges» (46). Det må virke konserverende, at tusinder i menighedsrådene får indflydelse, og »jo mere »magt» man lader dem få, des stær-

44. En skatteborger var imod, at Gladsaxe kommune gav grund og 1 million til en kirke, han mente det var grundlovsstridigt og gik til ombudsmanden. Det er lovligt svarede denne, WA 22/2.

45. PrfBl 478, 661 og 1975 84. Fangeprotester i Kirkeligt Forum og Pol 18/6, 2/10, KD leder 19/6, 2/10. Forgæves søgte en fængselsinspektør at komme af med fængslets præst, Gitte Berg, vist fordi han fandt hende for fremmed for systemet, alle blade fra 4/4, Pol 13/4, 8/5, WA 24/5.

46. MrBl 27, 107. — Overfor massiv modstand mod cirkulæret om landsbygravernes løn (1974 216) modererede Damsgaard ministeriets pålæg i et tillægscirkulære af 26/4, nyordning var frivilligt, medmindre graveren fordrede den indført. Sagen fremme i Folketinget oplyste Damsgaard om tilblivelse — som ingen ville tage ansvaret for, men gav ministeriet — at sagen var rejst af graverforeningen, og »menighedsrådsforeningen» og provsteforeningen var gået med dertil (Ft 6/5 3055 jfr. MrBl 41, 126, Trock KD 7/3).

kere bliver deres stabiliserende indflydelse», skrev Lindhardt. Han fortsatte: »Vejen til adskillelse af kirke og stat og ophævelse af folkekirken går over rådernes lig; jo mere levende de er, des bedre kan folkekirken danne rammen om »den kristne menigheds liv og vækst«» (Viborg stiftsbog 55).

V. Indenfor rammen

A. *Gudstjenesten*. Et cirkulære 31/10 bebudede nyt fra liturgikommissionen i »nærmeste fremtid», en »nyordning af de bibelske læsninger ved gudstjenesten» nævntes (47). Det meddeltes der forud tilladelse til at bruge forsøgsvist, dog ikke ved transmissioner. – Hvornår forbydes det præster – især overfor den store radiomenighed – at holde sig til ukristelige fortidslevninger, bemærkede pastor Mogens Hansen (KD 14/1 75 jfr. her 1974 221).

Kirken kan bruge helt moderne musik, meldte Niels Viggo Bentzon fra et nordisk kirkemusikmøde, og uddrog den konklusion, »at skellet mellem liturgisk og profan musik ikke længere kan opretholdes» (BeT 7/7). Det mente Mogens Hansen også, for kirkemusik er musik, der spilles i kirken: her er orglets monopol i gudstjenesten og vor berømte kirkemusikalske tradition en hindring for børn, der bør synges og spilles på børnenes vilkår (Orientering om gudstjenestefornyelse nr. 4).

Menigheden bliver mere og mere ene om opdragelsen i salmesang skrev Johs. W. Jacobsen, for at advare mod overforbrug af underlødige moderne salmer. Kunne talen om at lægge salmebogen tilside som fremmed for nutidsmennesker end oprøre, så kunne han ikke nægte, at det var blevet mere vanskeligt at

47. Sære skeptisk var pastor Per Jensen gået ind i kommissionen (jfr. her 1973 288 og 1974 221), især efter at den havde fået tålelige arbejdsvilkår, bl.a. sekretærhjælp, havde han dog nogen optimisme, en omfattende tekst-rækkerevision var færdig, mest opsigtsvækkende var et forslag om at flytte epistelen til sidst i gudstjenesten, inden velsignelsen (Kirkefondets årbog 56 jfr. årbog 1973 52, 67 og KD 12/11). Den flytning havde Thodberg ønsket for at fjerne et velmotiveret »epistelhad», så kom formaningen som følge af evangeliet, ikke som betingelse (Haderslev stiftsbog 1973 71, PrfBl 49). – En ældre præst havde endt sin filosofien over kollekterne: Vi kan luge lidt til hygge for kirkevante eller aht. andre begynde helt forfra. Nu haster de mod livet efter døden i stedet for at tale om livet som en gave, der skal deles med andre (Gelting-Hansen PrfBl 1973 312 jfr. debat samme år PrfBl 261, 288, 312, 325ff, 331, 393, 721, 800, Re-f 1957 54, 127).

formidle salmer. Han savnede også nye salmer, især nogle der udmønter den første trosartikel (48).

Tidens sprog er »så forsimplet, at det kniber med at finde ord, der kan gengive evangeliet for vor tids mennesker», fandt biskop Kragh (Haderslev stiftsbog 1973 3). Nu kom der en nyoversættelse af Det NYE Testamente, en revision havde Anna Sophie og Paul Seidelin ment måtte opgives. Bibelselskabet ledsagede den med håb om, at den blev prøvet i mange menigheder, en autorisation havde det ikke direkte tænkt sig (KD 16/11, WA 15/11, BeT 1/12). Det anbefalede Gadegård nu; men det vil være forkert mente professor Noack, endnu mere forkert var det dog om arbejdet ikke afgørende præger en fremtidig autoriseret oversættelse. Oversættelser berører indholdet, vidste Noack (KD 16/11), og her var indsmeltet kulturreligiøse tendenser og bibelske ord var omformet vidste andre. Værst var det, at her var taget det »sidste skridt til en rent zwingliansk nadverforståelse», skrev Glenthøj (KiInf 131 og 1975 2; tilsvarende IMT 110, FlA 30/1 75 KD 21/2 75).

Der tales stadig om »den børnefjendske gudstjeneste» (49), men højmessens kan under de givne vilkår gøres børnevenlig, så børnene ikke keder sig ihjel og vaccineres mod at komme igen (Jens Markussen KD 5/1, 8/2), det vidste også pastor Inger Grønbæk som pålagde kommissionen at tænke på børnene, »vi har ikke lov til at sove mere – heller ikke vore kirkelige myndigheder og kommissioner» (KD 21/1, BeT 7/7, PrfBl 409).

Kristelig Lytterforening holder fast ved, at gudstjenester skal transmitteres, som de nu holdes, de skal ikke skubbes ud af mere eller mindre ukirkelige studieudsendelser (BeT 6/10, KD 5/10ff

48. Viborg stifts årbog 7 jfr. KD 11/1 og 15/1. – Kritikken af Den danske Salmebog er vokset (ikke til at hitte rede i BeT 1/10 72; teologisk ensidig Mogens Hansen KD 29/9 72 jfr. KD 12/2, 29/3 73). 1973 havde Salmehistorisk Selskab og Københavns Præstekonvent sammen udtalt ønske om et permanent salmebogsudvalg, da utilfredsheden med salmebogen var udbredt, KD 3/4 73.

49. Kaj Mogensen: Da højmessebrugerne er så egoistiske, må vi lave andre gudstjenester for børn. Adjunkt Anne Grethe Beck vurderede: Menigheden er henvist til at leve på fortidige betingelser, kan der end være prædiken forståeligt, så peger alt det øvrige i modsat retning, Orientering om gudstjenestefornyelse nr. 1 og 4, Dansk Kirkeliv 36. Jfr. Mogens Hansen (s.st. 50) som fik Riemann til at skrive: Han voldtager gudstjenesten, DKt 591.

jfr. her 1973 288). Højmesser transmitterede fra kirker bevarer autencitet og oprindelighed, mente Thorgaard, som var noget usikker overfor særlige studie gudstjenester (BeT 14/4). Med bortfald af eftermiddagsgudstjenesterne i radioen ofres de meget aflyttede studieudsendelser også, beklagede Mogens Hansen. Der er stadig for mange transmissioner, og det er den bedste måde at slå et folks kristendom ihjel på. Her opretholdes en særbehandling imod mediemæssige krav, for radioen har sin »kirke-ghetto«, fortsatte han, fordi den kirkelige konsulent og KL får lov til at ordne de ting, mens »de øvrige rådsmedlemmer synes at være ligeglade« (50).

Bedre står det ikke til med morgenandagten. Det er kedsommelig religiøs rutine, som ikke giver dagen en start og sætter dagliglivet i perspektiv, skrev undervisningsinspektør Agnete Engberg og fik tilslutning af Mogens Hansen (BeT 8/9, 22/9).

Unge præster kan vel tale bedre til de unge, havde en ung præst skrevet (1973 note 30). Det kom de til i 1974, bl.a. påskedag med den 31-årige Lars Tjalve som prædikant ved TV-transmission.

B. Foreninger, institutioner og initiativer

Skel på topplan mellem FDF og FPF og KFUM og K hører næsten kun fortiden til. Det første sted har fremgang for FPF bevirket, at de 2 organisationer tilsammen er gået frem for første gang siden 1956 og har et medlemstal på 35.000. Efter følelige nedgange hos KFUM og K holder medlemstallet sig nogenlunde på 20.000 (51).

Forkyndelseskrise tales der stadig om (KD 15/4 72 og 1/6 73). Men FDF/FPF vil blande sig i samfundsdebatten hed det sig så (KD 1/4). FDF/FPF forudsætter stadig, at lederne har tilknytning til folkekirken. Men vor tilknytning til Indre Mission er ved at briste, erkendte KFUKs landsformand (52).

50. KD 9/4, BeT 22/9. Udviklingen se KD 18/9 og 28/9 73, BeT 11/11 73, IMT 1973 739 samt KD 27/4, leder 29/4, 7/10. Om problematikken ved medierne se KD 22/3, 2/4 og leder 10/4.

51. FDF/FPF Lederbladet nr. 3 og 5, KFUM og Ks Lederbladet nr. 3; tidl. medlemstal jfr. her 1971 207. KD 13/4, 3/5, 11/5ff.

52. KFUM og K er gledet fra IM, ved ikke at følge med mod højre, blev der skrevet, det kostede vist en redaktørpost (Lederbladet 96, 109, KD 11/12).

Indre Mission oplevede et roligere år, en enig bestyrelse skrinlagde forslag til ny struktur, men fandt dog at der måske var grund til at udbygge kommunikationen til de forskellige arbejds-grene (IMT 118, KD 3/1, 18/1). Men enige i det væsentlige, IMs mål, måtte også bestyrelsesmedlemmer pointere at i det perifere var der forskelle:

Seminarirektor K. F. Brondbjerg var ikke færdig med at overveje struktur, en kombination af selvsupplering og valg kunne give bredere repræsentation i bestyrelsen (Dansk kirkeliv 119). Forstander H. K. Jørgensen beklagede, at de drøftelser oftest endte med »noget dybt personligt, og af den grund forstummer debatten og fornyelsen udebliver». Det kan blive nødvendigt for IM-samfund at understrege deres selvstændighed (KD 13/11). Friis mente, at IM står, hvor det altid har stået (e. KD 11/10) og han advarede mod, at IMs egne folk skildrer bevægelsen som en samling mørkemænd (IMT 243). Men fra skolefolks side efterlystes stadig en mere kulturåben holdning (53).

Oprettelsen af IMs bibelhøjskole og valget af Hartvig Wagner til forstander (54) fæstnede indtrykket af, at IM er på vej mod højre i bibelsyn og livssyn. IM hævder en »fundamentalisme – som indebærer fare for etablering af et ghettovæsen», skrev H. K. Jørgensen, mens Brondbjerg beklagede, at man var vendt tilbage til et idealiseret bibelsyn. De samme spændinger kaldte Nør-sagen frem. Her var det Brondbjerg og Ørum Jørgensen, der udfra en tradition fra Vilh. Becks tid klareste talte imod dåbsnægtelse, så det kom frem at IM har forskellige dåbssyn (55). En anden konsekvens af den sag var, at dele af bestyrelsen syntes tilbøjelig til at afskrive folkekirken. Her stod Friis fast, om han end forudsatte at folkekirken var forankret i Ordet og Bekendelsen. Men selv i den mest tilspidsede situation fastholdt han, at folkekirken »er en god arbejdsplads» (TV 1/9).

Ørum Jørgensen måtte bemærke, at spændingen indenfor KFUM og K nok er større end den mellem IM og KFUM og K (KD 18/9). Men forholdet var nær ved at bryde, vidste Else Eriksen, sådan har man nu sagt i mange år, sagde KFUMs landsformand pastor Aksel Nielsen, KD 29/8, 10/10 og 4/11 om skuffende fællesmøde.

53. Brondbjerg; H. K. Jørgensen: Helt tidehvervsk holder IM sig fra oplysning om det menneske- og folkeliv, som vi på skolerne skal give udfra et kristent livssyn, jfr. her 1974 note 62.

54. Bibelskolens forhistorie jfr. her 1974 229 og KD 6/3, 27/8, indvielse IMT 890. Eleverne vil møde alle væsentlige kristendomssyn i historien; vi har et åndeligt slægtskab med Menighedsfakultetet og vil gerne have dets hjælp; vi har ikke noget formuleret bibelsyn, men den holdning, at vi går tillidsfuldt til skriften, sagde Hartvig Wagner, KD 26/8.

55. Dansk Kirkeliv 119; KD 15/11.

Også IM skal bruge flere penge, det kneb lidt (IMT 1975 155, KD 18/2 75). Næsten undrende meldte TV om vækkelsesbevægelser i Jylland. IMs egne folk var mere nøgterne, omend oplevede over, at især Bibel-Campings slog godt an og samlede mange unge (56). Siden måtte man også spørge: Hvor blev de unge fra sommeren af, når der i hjemsoget kaldtes til missionsmøder, for troslivet kan ikke alene leves i ferier og ved festlige møder (IMT 991).

Efter 60'ernes dyk fra 100.000 elever i IMs søndagsskoler til 33.000 (IMT 433), meldtes at det tal holdes, i København er der godt 4.000. (KD 28/4 73). Den nye landssekretær, Kristian Pedersen, trækker linierne godt op: Stærke kræfter ønsker at flytte troen på korset til tro på hammer og segl (IMT 1973 431), der er politikere som vil »omdanne vor kristne danske folkeskole til en 12-årig socialistisk enhedsskole», ja, ændre grundloven fra »at være bibel-funderet til at blive Karl Marx-centreret» (IMT 606).

Menighedsfakultetet i Århus melder om vækst og tilknytning til 85-90 studenter (KD 27/7, 7/10, pro-fide), mens Dansk Bibel-institut (1974 228) udvidede arbejdet i hovedstaden, hvor det fik en studierektor (»informationsbreve», KD 1/11). KFS ekspanderer fortsat, det giver så pengesorger sammen med glæden over, at man ikke længere er en jysk bevægelse, men igang stadig flere steder og har »store grupper» ved de 2 gamle universiteter (KD 5/7, pro-fide nr. 2ff). Og KFS på den ene side med »stor fremgang på gymnasierne» og Den kristelige Studenterbevægelse i Århus på den anden klemmer Den kristelige Gymnasiastbevægelse, som har »ryggen mod muren», ikke uvirksom, men heller ikke heldig med aktiviteterne og med »indre debat og usikkerhed om bevægelsens struktur, rekruttering og uddannelse» (årsskrifter 1973 og 1974, KD 8/2f, 15/10, 15/3).

»Ultrakonservative» publikationer nødte N. H. Søe til at skrive: Det bibelsyn vi som unge mente »umuligt for ethvert nogenlunde kyndigt og normalt begavet menneske» gør sig stærkt gældende. Men »vranglæren om Bibelens komplette ufejlbarhed» afskrækker

56. Hel invasion IMT 848, 864, 991, 1138; stærk optimisme KD 11/7, mere nøgternt KD 12/8 og 11/10; gensyns-week-ends IMT 935.

tænkende mennesker fra at lytte til dens budskab (KD 25/11). Dermed var Søes tillid til Bibelen sat til debat (57).

Op til jul anbefalede Poul Ulsdal: Afskaf dog julen, når I ikke tror på den, men tro ikke at det bliver nemmere at kalde ad kirkefremmede, fordi der holdes udsalg af kirkens og Bibelens lære (KD 12/12). Han lagde til: Tilsyneladende upåtalet af bisperne forstærkes kritikken af den hellige skrift, og uden protester kolporterer folkekirkelige organisationer »at det, vi samles om i julen, ikke er andet end sagn, legender og juleeventyr» (58).

På det hold er der mere at kæmpe for og imod. Bisperne talte stadig forstående for en ordning med en ordinator, der ikke havde ordineret kvinder, men ministeriet sagde nej (59). Undgik man end at blive ordineret sammen med kvinder når man ønskede det, så ville man også sikre sig mod, at der ikke dukkede kvdl. præster op ved ordinationer (60). Og så måtte det indankes for ministeriet, at bisper ved ændringer i ordinationsritualet indsmuglede ukirkelig folkedemokratisme (61).

57. Især Neerskov KD 16/12 jfr. 21/12, 23/12, 16/1 75 samt sømandsmisionær Lodberg Jensen om de andre professorer, der vil ødelægge julen for hele det danske kirkefolk; roden til hele den hjemlige ulykke er, at alle steder skal en sag ses fra 2 sider, mente han KD 30/12. — Anmeldelse af den af Søb kritiserede bog som »kvalitetsarbejde» se pro-fide nr. 6 og IMT 1975 73.

58. KiInf 113. Afstanden vil stadig udvide sig, og allerede nu ved mange præster ikke, hvor de skal sende menighedernes offergaver hen.

59. Skrivelse 26/3 til Glenthøj: Det fordrer en lovændring, som ministeriet »i al fald ikke for tiden finder at kunne fremsætte lovforslag om» (Re-f 47, Lolland-Falsters stiftsbog 88). Bisperne havde positivt overvejet forskellige praktiske ordninger, men en fast ordning med ordinationsbiskop kunne de ikke gå med til (KD 11/1 73 og 8/1, 10/1; jfr. her 1972 248). Afslaget kommenteredes: Vi opgiver ikke at holde Danmarks kirke fast på apostolisk grund (Re-f 4, 47).

60. 7 præster anklagede Høirup for løftebrud, han havde lovet at kvinder ikke medvirkede ved ordinationen, hed det sig; det blev dementeret. Høirup kunne strække sig langt og ville anbefale sine kolleger, at kvinder ikke medvirker ved skriftlæsningen, men forbyde dem at deltage i procession og håndspålggelse, det kunne han ikke (KD 7/5, 16/5, 27/3 jfr. Re-f 104, PrfBl 1975 8, 27, 59).

61. De samme 7 præster havde gjort kirkeministeriet opmærksom på, at Høirup, tildels også Kvist, ved at lade lægfolk medvirke ved ordinationer og ved tilføjelser i ritualer, satte det op som var embedet givet nedefra og ikke af Gud, også her gik folkestemningen forud for apostlenes vidnesbyrd (Re-f

Grundtvigske folk kan glædes ved ikke som IM at være een organisation, og over vidnesbyrd om at her er en indre spænding, som nok skal holde bevægelsen levende, sagde Kirkeligt Samfunds afgående formand, Birkedal Nielsen. Den sidste halve snes år havde så halveret antallet af KS-kredse til godt 100, ophørte de helt kunne KS ende som et ejendomsselskab for Vartov (62). Men udfordringer ventede, vankundighed, teologiske vildfarelser og navnlig en privatisering af livet, der giver pietismen store chancer, fandt Birkedal Nielsen (63). KS måtte så atter høre for verdensfjernhed og ufolkelighed, det havde forskanset sig i »grundtvigsk-tidehvervsk ortodoksi» og afviste pure tidens folkelige rørelser (64).

3ff, 47). Det var sket for at understrege, hvad oldkirken vidste, at embedet overleveres gennem menigheden, svarede Høirup, som kun havde brugt tilføjelsen, at embedet også overdroges »på menighedens vegne», hvor ordnanderne var indforstået (Re-f 38, KD 27/3). Bisperne havde overfor ministeriet fortiet deres særpraksis, svarede der, og ved »fortolkningstricks» identificerede Høirup NTs ældste med folkekirkens menighedsrådsmedlemmer (KD 7/5). Lægfolks medvirken er ubibelsk og ukirkelig folkedemokratisme, skrev Prenter; han fandt også at tilføjelsen fordunklede, at embedet er indstiftet af Gud. De gældende ritualer må følges ved alle ordinationer og »biskoppelige privatforbedringer burde een gang for alle forsvinde som det teologiske, liturgiske, æstetisk og praktisk uhåndterlige misk-mask de er» (Re-f 51). – Dette skete 20 år efter, at biskop Baun ved et bispemøde anbefalede, at lægfolk medvirkede ved ordinationer.

62. I årets løb kom der indberetninger fra ialt 41 lokal-kredse (DKt 508 jfr. her 1974 note 64). Der kunne skrives: Vi fortsætter trofast efter det gamle mønster, så længe nogen kommer, fornyelsen kan vi kun håbe kommer (DKt 79). Der meldes om pænt eller beskedent fremmøde til jævnlige eller få møder; nogen steder er det blevet foredragsforeninger, uden reel tilknytning til KS (DKt 55, 66, 115, 332, 522, 526), andre steder er kredsen gået ind eller stærkt på vej til det (DKt 43, 139, 297, 419? 431).

63. DKt 508, 236, KD 16/10, Vartovbogen 138.

64. Holger Jepsen DKt 274 jfr. 236ff, 522 og her 1974 230. – I et svar kaldte Birkedal Nielsen Højskolebladet ufolkeligt, og dets redaktør, medlem af KS' bestyrelse, svarede: Er det af princip, at KS accepterer kontroversielle ting 50 år forsinket? Ud fra forståelse af det folkelige inddrog hans blad aktuelle samfundsproblemer og samfundsanalyser, mens DKt »nationalromantisk, præstegårdsidyllisk og halvfemserlyrisk» gav ondt af sig, om nogen tænker en ny tanke (DKt 294 jfr. 299, 333 og Hskbl 340).

Ret så pludseligt var domprovst Povl Kiilerich KS' formand (65). Målet var at værne friheden i folkekirken, derfor skulle Folketinget fastholdes på dets ret og pligt til at lovgive om folkekirkens ramme. Det værste er, at kirken får magt og myndighed, mente Kiilerich, for dens opgave og berettigelse består i evangeliets forkyndelse. Det betyder så nej til aktiviteter under kristennavn. Hans ønske var, at KS bliver et »samlingssted for alle, der – mange forskelligheder til trods – ønsker Grundtvigs syn på kirke- og folkeliv bevaret og udbredt», det måtte så overvejes at finde nye veje dertil (DKt 512).

1974 holdtes atter »alternative» Danske Kirkedage. 600-800 samledes for at overveje »kristus i verden – kristne i verden». Selv om offentligheden herfra hørte mest om Aagaards profeti om folkekirkens død, og selv om 1/8 af deltagerne var fra Århus, så mener man sig frigjort fra afhængighedsforhold (KD 9/7, leder 10/9). Det var så ikke verden der kom for at være med, også kirkens højre som dens venstre holdt sig borte. Det er så nok rigtigt, at her mødtes kirkefolk fra mere forskelligt hold, end vanligt er (66). Flere var ventet, og der blev underskud, uden at det tog lysten til at fortsætte; deltagere som organisationerne bag berettede med glæde om dagene (67).

Ude opretholdt Verdensrådet sin kamp mod racisme (KD 17/8), hjemme fik Racefondet (1973 289f, 1974 233) stor omtale ved at anklage bl.a. Ø.K. for brud på Rhodesia-aftaler og

65. Han var »designeret», DKt 509. Om kritik af bestyrelsen for selvsupplering og afvisning af, at noget sådant sker, se DKt 295, 511, 604.

66. Brondbjerg KD 26/7. KD spurgte: Hvor mange »vandbærere» var med blandt elitefolkene, og ville de have fundet sig hjemme? (leder 15/7). Kritik af dagene – for at være et Aagaard-foretagende DKt 596 – for manglende samfundsrelevans, Niels Højlund KD 31/7 – og for at her, med Kristus forrest med rød fane, skulle alle trosbekendelser og livsanskuelser have plads, Ruben Jørgensen i prædiken KD 13/7. Dagene som sådan har ikke nogen holdning, sagde formanden C. J. Stocklund og beklagede at kirkens fløje ikke var med (KD 13/7), trods anbefalinger for dette samtaleforum af Græsholt og KD (6/7). Om forarbejdet se KD 20/1 og 12/3 (1000 ventes), gennemførelsen KD 12/7ff.

67. Om underskud på 60.000 og overvejelser om nye former KD 13/7, 18/7, 1/10, samt valg af ny formand og sekretær KD 30/11. Tilfredshed bl.a. FDF/PPF Lederen nr. 7, DMBI nr. 8, Nyt fra Diakonissestiftelsen 47.

diskriminerende lønninger i Sydafrika (68). Aagaard fulgte sagen op, købte aktier og bebudede, at han ville forkynde på Ø.K.s generalforsamling, men her (hvor guden var penge, Aagaard KD 24/6) kom han til kort, den debat afskar bestyrelsen og aktionærerne (Pol 28/3, KD 28/3f).

Leif Vestergaard fik en pris for sin rapport om sulteløn og kvitterede derfor med ordene: Den teologiske debat om raceprogrammet er slut, modstanderne lader ikke mere høre fra sig. Vi overlevede deres argumenter og har bred forståelse hos kirkefolket (AASt 14/12, KD 14/12ff). Såre stilfærdigt meddeltes siden, at rigsadvokaten intet fandt at påtale m.h.t. Ø.K.s forhold til Rhodesia (KD 12/2 75).

Aagaard-initiativerne synes at trives og nye kommer til:

Det økumeniske Center i Århus får pengesorger på grund af de mange aflæggere: Presseafdelinger, Raceprogrammet med sin politiske diakoni, Århus kristne Studenterbevægelse, studenterpræstetjenesten og det nyeste, »Den åbne familie» (KD 12/6, 24/6). Aagaard afviste beskyldninger mod centret, det er ikke lyserødt, men er folk fra alle politiske partier, og vor kritik rettes ikke ensidigt mod kapitalismen men også mod socialismens undertrykkelse (KD 27/6).

Støtte og samarbejde har gjort KOK til mere end et Århus-initiativ, og Kirkefondet, DMS, Missionsrådet og flere stod bag Danske studerendes Kirketjeneste; København fik en studentermenighedssekretær, da den sidste rest af den kristelige Studenterbevægelse råbte om hjælp. I Århus og siden i København kom dialogcentre, for at øve mission og undgå at tusindvis af unge præges af hinduisme (KD 17/1, 26/9, 21/10, 8/11, Nyt fra Kirkefondet nr. 1). Den jyske hovedstad gik også foran ved på økumenisk basis at oprette Århus-kirkernes Fællesråd (KD 16/1, 4/3, 4/5, 9/10, Økum. Nyt nr. 3).

Sidst kom en landsorganisation for kirkefornyelse, »Kirketjenesten i Danmark», der vil kontakte ungdomsgrupper, økumeniske centre og lokalgrupper, husmenigheder og aktionsfællesskaber som enkeltpersoner landet over (KD 9/9, PrfBl omslag til nr. 33). Det er ikke bare Aagaards, derfor er han kun konstitueret som formand, hed det derfra (WA 20/9).

»Teologi for Lægfolk» trives, ikke som underlag for særuddannelsen (jfr. her 1972 233) men snarere for det teol. studium (KD 11/4, 19/5, 22/6). Men sigtet er at skabe et myndigt og aktivt lægfolk og forberede en ny måde at være kirke på (KD 15/11 72 og 7/8 73).

68. Anklagerne fastholdtes trods afvisninger fra Ø.K.; det førte politikere og offentligheden bag lyset, hvorfor justitsministeren burde undersøge Rhodesia-sagen; det krav inødekom hun i nogen måde (KD 6/3ff, Pol 7/3ff, WA 15/3, AASt 24/2, 10/3 jfr. 28/4).

Det var bevidst, at Aagaard lagde op til polarisering, for at gøre klart at højre-krafter rykker frem under upolitisk dække og omdanner folkekirken til en konservativ og bornert bastion (Pol 11/3). Han bliver i den, da den stadig er Kristus-centret, dens »forældede, selvoptagne og vildledende statskirkelige ramme» til trods. Dens struktur var medvirkende til, at den væsentligste teologiske debat ikke kom ind i landet, og uberørt af verdens sociale problemer levede den kun for sig selv og sine egne funktioner, med det mål at få folk til at gå i kirke (WA 23/8). Når den falder og splittes om 20-30 år skal der stå et alternativ til de gamle kirkelige retninger (KD 20/6). En uafklaret og ubeslutsom kirke må falde, medmindre en hestekur får dens ledere til at vågne op og turde vove noget som helst (Pol 11/3). Man kan ikke i kirken tale om, at alt skal være tjeneste, og så leve i et samfund, hvor alt skal være profit, fortsatte Aagaard. Det overser den herskende teologi, og giver derved i virkeligheden Glistrup støtte, mens der i menighederne trives en almindelig politisk umodenhed. Det lod sig kun ændre, hvis kirken blev ændret eller slået ihjel. Det første udelukkede han vel ikke helt, men tiden er så knap (KD 18/11), at der må eksperimenteres med nye ledelses- og finansieringsformer (Pol 11/3). Hans forsøg på at afsløre statskirkesystemet på trods af al retorik gjorde ham så forhadet i folkekirken, men »vi er blevet temmelig mange, der følges ad i denne *solidariske* kritik» (WA 23/8 contra KD 20/6: Vi mangler bred støtte).

»Tro er, at man gør Guds vilje», skrev ægteparret Aagaard i en prædiken, »derfor skal kirken ikke bilde sig ind, at den har noget som helst patent eller monopol på Guds rige» (KD 26/10 jfr. til påskedag KD 13/4).

Det er alt andet end ligegyldigt, om vi beholder det klassiske frelsesbegreb eller taler om Guds virke i verden i bredeste forstand, for i sidste tilfælde kan vi ophæve missionsselskaberne og fremme det gode ad mere tidssvarende kanaler, skrev Græsholt som ny formand for DMS. Og dettes eneste berettigelse er, at evangeliet skal forkyndes (årbog 12, DMBL 11, KD 30/10). Græsholt svarede også Aagaard direkte: Kirken skal ikke være en magt i samfundet; ikke den, nok de enkelte kristne, kan bebrejdes, hvis kristne bidrag til samfundsdebatten udebliver (KD 22/11).

Græsholt måtte bebrejde navngivne politikere, at de af frygt for Glistrup og imod folkets egoisme ikke talte om, hvad vi skylder u-landene (69). Vi må lære langsomt at arbejde os tilbage

69. DMBL nr. 11, KD 30/10 jfr. her 1974 234. Det er berettiget, at en biskop sådan taler ind i den politiske problematik, skrev KD (leder 16/11). Bladet havde bebrejdet Hartling, at han i åbningstalen optrådte som egoist-samfundets statsminister og ikke sagde eet ord om ulands-bistand (leder 3/10, jfr. 12/1). Det formanede KrF til her at stå fast som »den eneste hæderlige undtagelse» (leder 16/11). Det var nok forenkling, alle partier accepterede besparelser her (ingen reel nedsættelse, Hartling KD 26/1; R mod store nedskæringer, Pol 7/1; vi fik nedskæringerne begrænset, KrF KD

i levestandard, sagde han videre (KD 15/11). Græsholt fik tak og tilslutning fra Birkedal Nielsen, fordi han talte imod tidens åndløse livsform og stræb, og fordi han ikke gjorde det på kirkens vegne, men som ansvarlig kristen medborger (KD 19/11). Det blev sagt i forbindelse med et opgør om præsteforeningens lønpolitik og Birkedal Nielsen fortsatte: »Skal vi da slet ikke i al borgerlighed stræbe henimod at opfylde Kristi lov: at bære hinandens byrder? Kan vi herefter som præster forkynde dette som et krav til andre?», hvis vor forening bare kræver ind (70).

Det emne havde der forud været debat om. Hvorfor gøre det nemmeste, pirke til ømme samvittigheder, skrev Niels Højlund til sine kolleger, når der næppe bliver revolution med det første, er det nyttigere at betale sin fulde skat med glæde og at forsvare indkomstudligningen via skatten og den socialt ansvarlige stat overfor alle dens angribere (PrfBl 197).

16/2; der skal ske en real-stigning, omend mindsket S KD 19/3f; jfr. KDs leder 20/3 med kritik af at V og S her driver indenrigspolitik). Som den 3. udenrigsminister fandt Ove Guldberg, at der ikke i befolkningen er dækning for at yde det, vi gerne vil (Pol 19/3 jfr. her 1973 299). Siden bemærkede K. B. Andersen at vi selvfølgelig har råd til at hjælpe (KD 30/11, tilsv. Anker Jørgensen KD 4/1 75). – I januar drøftede bisperne behandlingen af israelske krigsfanger, og Westergaard Madsen skrev til udenrigsministeren derom, idet han tilføjede, at de andre bisper »var indforstået med at han personligt» henvendte sig herom (KD 6/2). Hvorfor er der tiet om Israels handlinger, eller om bombningerne i Vietnam, skrev professor Holm-Nielsen, som næsten ene undrede sig over »den geniale løsning, at Københavns biskop gerne må henvende sig personligt» og kan sige, at de andre bisper siger han skal skrive, Hskbl 109.

70. KD 9/12. Debatten rejstes ved en journalists spørgsmål om præsteforeningen ville tage initiativet til et lønstop, der blev sagt nej, foreningen var solidarisk (KD 16/11). Med hvem? de højstlønnede? spurgte Knud Oschner (KD 19/11). Solidaritet med AC-krav (KD 21/11, 11/12) kaldte så Birkedal Nielsen frem, mens andre spurgte: Hvilken mening har organisationsfolkene som samfundsborgere? (KD 30/11) Løsningen er en helhedsplan, hvor alle grupper yder deres, svarede Lindegaard (PrfBl 1975 2). Andre udenfor foreningen havde påtalt, at den for at skaffe præsterne penge mere og mere gør folkekirken til en statskirke og »sælger præstegerningen» (Vilh. Krarup KD 10/7). En ret livlig løndebate stod i PrfBl (stoppet 332). Året før havde menighedsrådsmedlemmer kritiseret præsters gode boligforhold (MrBl 1973 117, 211, KD 15/6 73), hvad der prompte blev afvist (KD 28/6 73, DKt 1973 270).

Marx har nået teologien, mente professor Glebe-Møller (PrfBl 179, 371, 441, 717). Dr. Peter Kemp som Søe tvivlede nu, og den sidste anbefalede en i marxisme skolet mand at fastslå, at teologien ikke tager sit rige i len af Marx (KD 20/11, Pol 28/12). Med Ejvind Larsens »Grundtvig – og noget om Marx» fik grundtvigske folk at vide, at de 2 havde væsentlige ting fælles (PrfBl 377, KD 21/3). Peter Kemp fortsatte sin kritik af dansk teologi, der var på vej til at blive en ghetto (71). Søe måtte afvise at teologien var ude i en krise (KD 11/12). Den uoverskuelige dagspresse er sammen med talrige kortere indlæg hovedgrundlaget for disse oversigter, teologiske værker og afhandlinger skal eftertiden nok vurdere. Derfor nævnes kun årets teol. disputats af H. C. Wind, »Historicitet og ontologi» (om Heidegger).

Der er megen blasfemi i vor livsstil, skrev Jørgen Lissner (KD 10/7), og via optagethed af forureningsproblemerne begyndte Jens Brøndum at formane folkekirken til at blive sin profetisk-kritiske opgave bevidst og gøre op med tidens »hedenske vækstreligion» (KD 10/7, 25/11, Episkopet nr. 1). Også hjemvendt efter et længere ophold ude kom der en ny røst i koret, professor Ole Jensen: Teologisk selvkritik og revision er nødvendigt overfor den ekspansionsteologi, som er blevet Vestens kristendomsforståelse. Vi har sækulariseret verden ved ensidig overbetoning af forskellen mellem Gud og mennesker, er blevet handlingsbesatte og kulturracister overfor ulandene. Enten må kristendommen opgives, eller der må komme nye normer ved en ny skabelsesteologi, ved en ny livsforståelse med respekt for det kontemplative-meditative som en betingelse for handling og ved forståelse overfor religiøs og kulturel egenart hos andre, der ikke som vi i Vesten er sejlet i sæk (Bilag til Økum. Nyt nr. 6, KD 19/11, DKt 549, Pol 14/12).

Mens Kristeligt Studentersettlements fremtid afhæng af lokale-problemers løsning (KD 15/1) gik »Vesterbros Miljøværn» i aktion, her var præster med på højeste plan (KD 21/1ff). Kristeligt

71. Kemp – iflg. Jens Brøndum »Danmarks betydeligste dvs. lærdeste og skarpsindigste, unge teolog», BeT 15/12 – hilste så »Teologi og Samfund» som en teologisk bog, for en gangs skyld af interesse for et større forum (Pol 9/11, BeT 3/11). Det var 9 stud. theol.ers opgør med deres lærere, der legitimerede systemet ved at tilsløre kapitalismens indre modsigelser.

Dagblad leverede kraftigt opbakning. Det gjorde Kirkefondets generalsekretær Gunnar Hermansen også, for kirken har et socialt ansvar (KD 7/2), mens værnet bad »kirkefolket» om støtte (KD 20/2).

VI. Økumenisk arbejde – ydre mission

Der blev indbudt til kirkekonference i Lausanne, og Græsholt bemærkede, får den ikke indflydelse på Verdensrådet, er der snart ikke noget råd (KD 31/7 jfr. 30/5). Det førte ikke til en modorganisation eller konfrontation. Man talte om, hvad man var for, ikke om hvad man var imod; evangelisering blev sat som målet uden at gøre det i modsætning til Bangkok-mødets tale om kirkens pligt til at kæmpe for social og politisk frihed, meldte Græsholt (KD 8/8, 28/10, 30/10, DMBI nr. 11).

Såvel Det økumeniske Fællesråd som Det mellemkirkelige Råd spejder efter, om der kunne komme penge fra ministeriet (72). Det første sted har nyere love tilsigtet en bredere arbejdsfordeling, tillige fik økumeniske arbejdsgrupper medlemsskab. En plan om at flytte sekretariatet til Århus var man veget tilbage for, nu samledes ansvaret hos et energisk arbejdsudvalg med en handlekraftig formand, Jens J. Thomsen (73).

EF-kirkekommissionen meddelte, at den sysler med »provokerende» ting, som dog endnu ikke skal frem (KD 10/10). Medlemskab heraf blev afslået af Det økumeniske Fællesråd, det havde arbejdsudvalget vovet at foreslå (KD 19/11 jfr. her 1974 232).

Nødhjælpen får allerede flere penge end alle missionsselskaberne, skrev Græsholt, men ydre mission har aldrig været særligt populært, det »er og bliver noget specielt» at bekymre sig om evangeliets forkyndelse, og det bæres næppe oppe af meget mere end 100.000 mennesker, mest ældre (DMS' årbog 7). Når selskaberne gør nøjere status, så viser der sig gerne at være færre kredse end hidtil regnet med (74). DMS og vel navnlig Santalmissionen

72. KD 29/4 jfr. t. eks. Økum. Nyt 1972 nr 1: Skal fællesrådet overleve?

73. KD 29/4, 6/5 Økum. Nyt nr. 3 og 6. Ønsker om og betænkeligheder ved at flytte til Århus, se KD 11/5 og 14/5 73, Økum. Nyt 1973 nr. 2. – Ved nyvalg til Det mellemkirkelige Råd faldt både domprovst Poul Verner Hansen og Tage Morsing.

74. Således Sudanmissionen: 609 kredse og 104 børnekredse i 1973 blev til 552 + 100 og nogle teen-age klubber, Under Afrikas sol. Jfr. her 1974 234.

mente så at have fået kontakt med unge, der virkelig ville være med, omend ikke uden kritik (75).

Institutionerne ude volder problemer, både fordi overskud kan være forvandlet til underskud, og især fordi de tager tiden fra forkyndelsen (76). Støtten herfra gør de unge kirker passive, kan det siges (KD 15/11 73), og dog dristede man sig i Japan til at sende penge, 4.000 kr. til mission i Danmark (DMBl nr. 6 og 12).

Udefra kan meldes om fortsatte muligheder for evangeliet (5.000 døbt årligt i Nigeria), eller om nye store muligheder, som i Ethiopien og Bangladesh. Det sidste sted bestemte Santalmissionen sig frimodigt til at sætte ind (77).

Enhedstanken i ydre mission lever som en drøm, og den har vel bragt selskaberne nærmere hinanden, end nogen for 25 år siden troede det muligt, skrev Græsholt. Oftest var det ydre tryk, der bragte selskaberne sammen, det er blevet næsten umuligt for et lille selskab at klare sig alene (DMS' årbog 8). Det havde Ethio-piermissionen erfaret (78). Næsten gnidningsløst opgav Østerlandsmissionen og Dansk Pathanmission deres selvstændighed og gik op i DMS, det skulle både give en forstærket indsats i islam-mission og spare penge (79).

75. Vitaminindsprøjtning i DMS og kritisk, men enorm interesse for kristendom og mission, se KD 1/4, DMBl nr. 12. Efter mange ungdomsstævner i 1973 ønskede unge oprettet et ungdomsråd, se Santalposten 110, 142, 183, 218.

76. Princip-debat i DMS om forkyndelse og opretholdelse af forældede institutioner, KD 15-16/11 73. Der er behov for forkyndende som diakonal indsats, og det kan ikke skilles sålidt som sjæl og legeme, sagde Oluf Eie overfor Øverby. Denne frarådede opgaver, som en hvilken som helst hjælpeorganisation kan løse, når regulær vækkelse kalder på alle kræfter, Santalposten 108, 157f.

77. Den sendte 7 missionærer til Bangladesh, til en opgave uden lige i nyere missionshistorie, Santalposten 50, 107, 152, 255, 257, 270.

78. DEMs årsmøde 1972 vedtog lovændringer, så DMS, Sudanmissionen og Brødremenigheden hver vælger 2 medlemmer af bestyrelsen og årsmødet de sidste 6. DMS havde ikke betænkeligheder, det var ved at være fortrolig med fusioner, og Sudanmissionen var så godt som enig derom, efter at H. F. Rasmussen var trådt tilbage som formand. En lovændring skulle der til, før man kunne optage et nyt arbejdsfelt, ligesom kirken i Nigeria skulle give sit samtykke. Under Afrikas sol 1972-74, »Sudan» nr. 10, »Ethiopien» nr. 10, KD 28/2, 22/8.

79. 1/1 1975 udløb den 3-årige samarbejdsaftale (1972 249), apparatet var for tungt og planen var, at de 2 selskaber integreredes i DMS, der nedsatte et

Alle missionselskaber så året løbe ud med stadig større bekymringer over økonomien, forpligtelserne var jo vokset og inflationen krævede sin part. DMS talte om katastrofesituation og kraftige nedskæringer. Det vakte glæde at indtægterne steg, et enkelt sted blev der endda overskud, mens DMS måtte tage noget af reservekapitalerne (80).

DMS så frem mod bedre hjemmearbejde og øget oplysnings- og kursusvirksomhed, og nævnte så ansættelse af stiftspræster for ydre mission (KD 29/10). Det førte over i tanker om støtte fra folkekirken, i det mindste fra stiftsfondene og lokale bidrag over rådighedsbeløbet (C. C. Jessen KD 25/10, skeptisk leder KD 30/10). Lokal oplysning kan allerede nu støttes, mens det er helt naturligt at folkekirken som sådan overtager udgifterne til Folkekirkens Missionsråd, sagde domprovst Henrik Christiansen. Den er jo ikke bare en borgerlig ramme om danskerne, men må fungere som kirke for alle. Heldigvis er der ikke mere noget jerntæppe mellem frivilligt kirkeligt arbejde og det officielle, mente han, og oplysning om ydre mission er en normal folkekirkelig servicefunktion (KD 30/10 jfr. 31/10).

Det er forudsat, at det frie kirkelige arbejde finansieres privat, ellers kan alle komme efter penge, f.eks. også Blå Kors, udtalte departementschef Aug. Roesen. Og rådighedsbeløbet og kirkeskattemidler skal bruges snævert til kirkernes drift, og hvad der følger deraf, ellers skal der en ny lov til. Nu havde C. C. Jessen parallelliseret fra studenterpræster til stiftspræster, men vi har ikke nogen studenterpræsteordning, kun præster for sognet, sagde Kr. Damsgaard, den betegnelse som også benævnelsen Korshærspræster er indsmuglede, forhandle kunne han dog. Roesen advarede, for går man videre så bliver det næste måske ansættelsen af præster, der i virkeligheden skal være KFUK-sekretærer (KD 4/11).

fælles udvalg for islam-missionen; kredsene blev DMS-kredse, der skulle indbydes til et årligt møde, centret om emnet. Der lød enkelte protester mod DMS' ultimatum, men planen gik nemt igennem på de 2 selskabers fælles årsmøde (»Påskebogen«, KD 3/4f, 10/4, 21/9 jfr. 10/8; DMBI nr. 12 og 1975 nr. 1).

80. DMS KD 29/10f, 15/11, 26/11, 28/12 og 20/1 75 med tak for rekordgave; Sudanmissionen KD 12/12 og Sudan 1975 nr. 2 og 3; Santalposten 278, Brødremenighedens låntagning KD 23/11, Ethiopiermissionen KD 22/11, 21/12.